

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ
KİTABXANAÇILIQ-İNFÖRMASİYA FAKÜLTƏSİ**

**3356.01 - Kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq
ixtisası üzrə fəlsəfə doktorluğu üçün
MİNİMUM İMTAHAN PROQRAMI**

Tərtib edənlər:

**Nadir İsmayılov
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Knyaz Aslan
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Elçin Əhmədov
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Sevda Xələfova
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Proqram professor Xəlil İsmayılovun
ümumi elmi redaktəsi ilə hazırlanmışdır**

Rəyçilər:

**Ələmdar Bayramov
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Zahidə Rzayeva
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

**Mehmanəli Məmmədov
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent**

Bakı-2021

ÜMUMİ MƏSƏLƏLƏR

GİRİŞ

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın vahid elmi ixtisasda kompleks halda birləşdirilməsini şərtləndirən tarixi şərait. İnformasiya cəmiyyətində kitabın nəşri, toplanması, qorunması, saxlanması və yayımı ilə məşğul olan elm sahələrinin vahid elm sahəsində birləşdirilməsi, aparılan tədqiqatların əlaqələndirilməsi. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın tarixinin öyrənilməsi problemləri. Hər üç elmin tədqiqat obyektinin eyniliyi və bu elmlərin tarixi əlaqəsi.

1. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın elmi fənn kimi metodoloji əsasları

Elmin tərfi. Elm mədəniyyətin tərkib hissəsi kimi. Elm və bilik sahəsi: bu anlayışların oxşarlığı və fərqi. Elmin vəzifəsi. İnstitutlaşdırma və elmin səviyyəsi. Elmin xüsusiyyətləri. Elmin funksiyaları. Elmin əsas əlamətləri: predmet, nəzəriyyə və qanunların mövcudluğu. Elmin digər əlamətləri. Bu əlamətlərin kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıqda iştirakı. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın elmi fənn kimi müqayisəli şərh və təhlili.

2. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın elmi ixtisas kimi statusu

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın fəaliyyət və bilik sahəsi kimi şərh. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığa elm kimi nihilist yanaşmanın tənqidi. Bu elmi fənlərin sərbəst, subyektiv şərhinin tənqidi. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın həqiqi statusunun müəyyənləşdirilməsinin asılı olduğu amillər.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın xüsusi tədqiqat predmetinin mövcudluğu. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın obyekt və predmetinin qarşılıqlı əlaqəsi metodoloji problem kimi.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın müstəqil nəzəriyyəsinin mövcudluğu. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıqda qanun, qanunauyğunluq, prinsip və meyarların işlənməsi. Elmi fənn kimi kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın statusunun tanınması. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslığı vahid elmi ixtisasda birləşdirməyə imkan verən amillər və ümumi cəhətlər.

3. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsinə baxışların təkamülü

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsi məsələsinin zəruriliyi. Yazı və kitab istehsalı tarixi ilə bağlı məsələlərin birləşdirilməsi, onun cəmiyyətdə vəzifələrinin müəyyənləşdirilməsi və vahid sahədə qorunması (XVI əsr - K.Gesner; XVII əsr - Q.Leybnis, V.Tatişev, M.Denis; XIX əsr - Q.Peno və b. Biblioqrafiya, kitabxana işi və kitabşünaslığın "bibliologiya", "biblioqrafiya" və s. anlayışlarda identifikasiyası, elmlər elmi kimi "kitab sözlüyü" (V.Anastaseviç) haqqında təsəvvür. XIX əsrdə Ş.Bryun, K.Ber, F.Ler, V.Sopikovun baxışları və onların digər müəlliflər (N.Lisovski, A.Lovyagin, N.Somov, A.Fomin, E.Dobryinski, N.Rusanov, A.Sidorov, E.Nemirovski, İ.Barenbaum, N.Sikorski, R.Gilyarevski və b.) tərəfindən inkişaf etdirilməsi.

Kitabşünaslıq və biblioqrafiyaya kitabxanaşünaslığın hissəsi kimi baxılması (M.Şrettinger, K.Dzyaço, E.Eyxlər, A.Fon Xarnak, Q.Leydinger və digər xarici kitabxanaşünaslar).

A.Pokrovski, V.Nevskinin əsərlərində kitabxanaşünaslığın geniş traktovkası və əsaslandırılması.

Kitabşünaslıq konsepsiyasının biblioqrafiyanın və kitabxanaşünaslığın tərkib hissəsi kimi əsaslandırılması (R.Fik. A.İoffe, L.Djaxay, N.Slyadneva, E.Nemirovski. İ.Barenbaum və digər müəlliflər). Bu mövqenin dövlət uçot-qeyd biblioqrafiya orqanlarının ədəbiyyat təsnifatında, kitab ticarəti şəbəkəsinin vahid ədəbiyyat təsnifatı sistemində əks olunması.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın nisbi muxtariyyət konsepsiyası (Y.Qriqoryev, A.Vaneyev, A.Xələfov)

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın qarşılıqlı təsiri və əlaqələri haqqında konsepsiya (A.Barsuk, O.Korşunov. Y.Stolyarov. A.Xələfov və digər müəlliflər.)

4. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq elmlər sistemində

Elmlər sistemində kitabxanaşünaslıq - biblioqrafiyaşünaslıq - kitabşünaslıq kompleksinin yerinin müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyi. Müxtəlif təsnifat sistemlərində bu və ya digər nəzəri konsepsiyalar kimi onların yerinin təsbit edilməsi. Bu təsnifat sistemlərinin metodoloji baxımdan natamamlığı.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq fənlərinə ictimai, pedaqoji, informasiya, filoloji, texniki, kulturoloji və s. fənn kimi baxılması haqqında fikirlər. Sənəd-kommunikasiya sisteminin tərkib hissəsi kimi kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq haqqında müasir təsəvvürlər.

Sənəd-kommunikasiya sistemləri haqqında elmlərin sosial kommunikasiyalar haqqında elmlər sırasına aid edilməsi. Bu konsepsiyanın mənbələri D.Didro (1751), Butenşon (1802), A.Amper (1834), P.Otle (1895). A.Lovyagin (1923), Q.Leydinger (1928), R.Klut 70), R.Gilyarevski (1971), A.Sokolov (1982), O.Korşunov (1980), Y.Stolyarov və A.Xələfovun əsərlərində.

Sosial kommunikasiyalar haqqında elmin ictimai elmlər sistemində yeri (Y.Stolyarov, 2002).

Kitabxanaşünaslığın, biblioqrafiyaşünaslığın və kitabşünaslığın humanitar elm kimi öyrənilməsi.

Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq fikirlərinin təşəkkülü və inkişafı. Qədim dövrlərdə və orta əsrlərdə Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. "Avesta", "Kitabi-Dədə Qorqud", "Alban tarixi" kitabları Azərbaycan kitabının qiymətli yadigarları kimi. Azərbaycanın görkəmli mütəfəkkirləri Nizami Gəncəvi, Xaqani Şirvani, Xətib Təbrizi, Əbülhəsən Bəhmənyar, Nəsirəddin Tusi, Şah İsmayıl Xətai, Rəşidəddin Fəzlullah kitab və kitabxana haqqında. Azərbaycanda saray (dövlət), dini (məscid və mədrəsə) və şəxsi kitabxanaların meydana gəlməsi. Qədim Azərbaycanm kitab və kitabxana mədəniyyəti. Azərbaycan kitabının əlyazma kitablarından çap kitablarına qədər keçdiyi yol. Azərbaycanda təzkirəçilik fəaliyyəti.

A.Xələfovun və digər Azərbaycan alimlərinin tədqiqatları.

5. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın metodologiyası

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın metodologiyası haqqında düzgün elmi baxışın əhəmiyyəti.

Metodologiya anlayışının çoxmənalılığı. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın metodu anlayışının ümumi elmi məzmunu.

Metod və nəzəriyyənin qarşılıqlı əlaqəsi: nəzəriyyənin keçmiş tədqiqatın nəticəsinin başlanğıc nöqtəsi kimi çıxış etməsi və növbəti tədqiqatların şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi.

Metod qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmağın yolu kimi. Metod tədqiqatın çıxış nöqtəsi kimi. Metod kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın problemlərinin obyektiv anlaşılmasına nail olmaq üçün üsul və qaydalar məcmusu kimi.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıqda xüsusi metodların mövcudluğu haqqında fikirlər. A.Vaneyev, A.Qoldberq, V.Kreydenko, A.Sokolov, E.Barenbaum, A.Beloviç, Q.Puzikov, A.Çer, O.Korşunov, A.Xələfovun baxışları.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın ayrılıqda metodunun mövcudluğu.

6. Sənəd anlayışı, onun təsnifatı. Sənəd axınının quruluşu və qanunauyğunluqları

Sənəd, sənəd ehtiyatı kitabxanaşünaslıq - biblioqrafiyaşünaslıq - kitabşünaslığın ümumiləşmiş anlayışı kimi. Xarici və milli ədəbiyyatda "sənəd" anlayışının şərhı. P.Otle və onun davamçılarının baxışları. "Sənəd" anlayışının həcmi. "Sənəd" anlayışının ontoloji və fenomenoloji statusu. Sənəd substansional və funksional mənada. Sənədin statusunun digər mühüm əlamətləri. Sənədin müxtəlif əlamətlərə görə təsnifatı.

Sənədin maddi tərtibinə görə təsnifatı. Sənəd maddi daşıyıcıda. İnformasiyanın maddi daşıyıcıya bölünməsinin əsasları. Kitab sənədin əsas forması kimi. Energetik daşıyıcıda sənəd. Elektron sənəd və təsnifatı problemi.

"Elektron sənəd", "elektron kitab", "elektron nəşr" anlayışlarının müəyyənləşdirilməsi problemi. Kitabxanaşünas, biblioqrafiyaşünas və kitabşünasların bu anlayışlara münasibəti. İ.Barenbaum, R.Gilyarevski "kitab" və "sənəd" anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi tədqiqatlarının qanunauyğunluğu, elektron kitabın hazırlanması və yayılmasının informasiya texnologiyalarının kitabşünaslıq aspektlərinin dərk edilməsi haqqında. Müasir sənəd nəşri və sənəd yayımı meylini müəyyən edən əsərlərin redaktəsi, yığımı, çoxaldılması proseslərinin kompüterləşdirilməsi. "Virtual" kitab mağazası. Elektron nəşrlərin təsnifatı problemi. Virtual kitabxana. Sənəd axınının quruluşu və qanunauyğunluqları.

Ayrı-ayrı ölkələrin sənəd ehtiyatlarının ümumi sistemində kitab, kitabxana, biblioqrafik ehtiyatların yeri.

7. Oxucu - kitab və sənəd məhsullarının istifadəçisi kimi

Sənəd məhsullarının istifadəçisi - bu sistemdə onların xolistik funksiyasını yerinə yetirən kitabxana, biblioqrafiya, kitab fəaliyyəti komponenti kimi. Müxtəlif tarixi dövrlərdə oxucuşünaslıq problemlərinin öyrənilməsində Rusiyanın təcrübəsi. Bibliososiologiya. Bibliopsixologiya. Bibliososiologiya və bibliopsixologiyanın klassiki N.Rubakin. Bibliopedaqogika.

"Kitabxana" sistemlərinin elementi kimi kitabxana istifadəçisinin tədqiqi. Sənəd - informasiya tələbatçısının qarşılıqlı əlaqəsi biblioqrafiyanın çıxış nöqtəsi kimi. Biblioqrafik fəaliyyətin quruluşu. Kitabşünaslıqda oxucuşünaslıq konsepsiyası.

Kitab və mütaliə sosiologiyası. XX əsrin ikinci yarısında onun inkişafı, əsas nəticələr, vəzifələr. Oxucu və hipermetn. Multimediyadan istifadə problemləri. Mütaliə, sənəddən istifadə; oxucular, istifadəçilər problemlərini tədqiq edən əsas müəlliflər dairəsi.

Azərbaycanda oxucu probleminin öyrənilməsi. A.Xələfovun oxucu və istifadəçi haqqında fikirləri.

8. Elektron kitabxanaşünaslıq

Kitabların elektron nəşrə transformasiyası. Elektron (oflayn, onlayn) sənəd ehtiyatının meydana gəlməsi. 1990-cı illərdə elektron kitabxanaların yaranması. Elektron kitabxana, kitabxana, biblioqrafiya, kitab daxil olmaqla sənəd kommunikasiyalarının müxtəlif altsislemələrinin simbiozu kimi. Elektron kitabxanaların konsepsiyası - işlənməsinin təkamülü və müasir vəziyyəti. Elektron kitabxana ideyasının nəzəri və konseptual əsaslandırılmasında kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın vəzifələri. Elektron kitabxana konsepsiyasının işləməsində və reallaşdırılmasında Y.Şrayberq və A.Zemskovun rolu. Elektron kitabxanaşünaslıq, elektron kitabxana işi haqqında yeni anlayışlar və ideyalar. Elektron kataloqlar.

Azərbaycanda elektron kitabxanaların yaranması ideyaları, onların nəzəri əsaslarının hazırlanması. A.Xələfov kitabxanaşünaslığın müasir problemləri haqqında.

9. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın normativ-hüquqi bazası

Normativ baza anlayışının məzmunu. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq, kitabşünaslıqda normativ hüquqi aktlar. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq, kitabşünaslıq fəaliyyətində dövlət qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı problemləri. Qanuni normativ bazanın vəziyyəti.

"Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu. Onun dövlət sənədi kimi əhəmiyyəti.

Normativ terminoloji baza SİBİD-in təkmilləşdirilməsi problemləri. SİBİD terminologiyasının USD və beynəlxalq standartlar sistemində uyğunlaşdırılması.

10. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslıq üçün ümumi əhəmiyyətə malik təşkilatı problemlər

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq, kitabşünaslıq sahəsində elmi tədqiqat işlərinin təşkili. Elmi tədqiqat mərkəzləri. Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi, Azərbaycan Milli Kitabxanası, AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası və s. elmi tədqiqat fəaliyyətinin formaları. Elmi tədqiqat və elmi pedaqoji kadrların hazırlanması. Doktorantura. 3356.01 ixtisası üzrə dissertasiya şuraları. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq, kitabşünaslıq üzrə elmi əsərlər çap edən təşkilatlar. Dövri elmi nəşrlərdə 3356.01 ixtisasına xas olan problematikanın əks olunması.

Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahəsində elmi məktəblər. A.Xələfovun elmi məktəbi.

YOXLAMA SUALLARI

1. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığa elmi fənn kimi baxışa metodoloji yanaşmalar.
2. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın elmi ixtisas kimi statusu.
3. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın qarşılıqlı əlaqələrinə baxışların təkamülü.
4. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın metodologiyası.
5. Sənəd kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın baza anlayışı kimi.
6. Biblioqrafik informasiya, kitabxana və çap məhsullarının funksiyalaşdırılması sferası kimi sənəd-kommunikasiya sistemləri.
7. Kitab - kitabxana - biblioqrafya haqqında dövlət qanunvericiliyi.
8. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın ümumi və xüsusi cəhətləri.
9. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahəsində ETİ-nin təşkili.
10. Sənəd kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın ümumi anlayışı kimi.
11. Elektron sənəd elmi anlayış kimi.
12. Kitab (sənəd) məhsullarının oxucusu (istifadəçisi).
13. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahəsində elmi məktəblər.
14. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslıq terminləri sistemi.
15. Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafyaşünaslıq və kitabşünaslığın kəsişmə sferasında müzakirə məsələləri.

KİTABXANAŞÜNASLIQ

1. Kitabxanaşünaslıq elm kimi

Kitabxanaşünaslığın elm kimi statusunun xarakteristikası və elmi nəzəri cəhətdən əsaslandırılması. Kitabxanaşünaslığın nəzəri əsasları. Kitabxanaşünaslıq fikrinin meydana gəlməsi və inkişafı. Tarixəqədərki kitabxanaşünaslıq (eradan əvvəl II minilliyin ortalarından XVIII əsrə qədər kitabxanaşünaslıq). XIX-XX əsrlərdə kitabxanaşünaslığın inkişafı. M.Şrettinger tərəfindən "kitabxanaşünaslıq" anlayışının elmi dövriyyəyə daxil edilməsinin tarixi əhəmiyyəti. Tarixi inkişaf prosesində kitabxanaşünaslıq fakirlərinin kitabxanaşünaslıq elminə çevrilməsi prosesi.

Kitabxanaşünaslığın mahiyyəti, obyekt və strukturu. Kitabxanaşünaslığın humanitar elm kimi yaranması və formalaşmasının elmi cəhətdən əsaslandırılması. Kitabxanaşünaslığın öz elmi mahiyyəti ilə ictimai elmlərdən daha çox humanitar elmlərə yaxınlığı və onun xarakteristikası. Müasir şəraitdə bu problemin professor Abuzər Xələfov tərəfindən tədqiqi və elmi nəticələri. Kitab, kitabxana və insan problemi kitabxanaşünaslığın əsas tədqiqat obyekt kimi.

Müasir kitabxanaşünaslığın mahiyyəti, obyekt və predmeti. Kompleks və sistemli yanaşma kitabxanaşünaslığın obyektinin müəyyənləşdirilməsində əsas metod kimi. Uzvi bütövlüyə və dinamikliyə malik dörtlük: nəşr formasında informasiya, oxucu və kitabxanaçı və maddi-texniki baza.

Kitabxanaşünaslığın funksiyası və strukturu. Kitabxanaşünaslıq biliklərinin əlaqələndirilməsi.

2. Kitabxanaşünaslığın metodologiyası və metodikası

Metodologiya haqqında təlim kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinin və təcrübəsinin elmi-nəzəri əsası kimi. Kitabxanaşünaslıq qanunlarının, prinsiplərinin və tövsiyələrinin hazırlanmasında metodologiyanın rolu. Kitabxanaşünaslığın tədqiqat metodları. Müasir kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında ümumi elmi metodlar. Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında tətbiq edilən xüsusi metodlar. Sistemli və yaradıcı metodlar müasir kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının əsas xüsusiyyəti kimi.

Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının təşkili əhaliyə kitabxana və informasiya xidmətinin təşkilinin təkmilləşdirilməsinin mühüm amili kimi. Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının əsas mərhələləri. Elmi tədqiqatların nəticələrinin rəsmiləşdirilməsi və onun kitabxana təcrübəsinə tətbiqi.

3. Kitabxanaşünaslıq elmlər sistemində

Kitabxanaşünaslığın elmlər sistemində yerinin müəyyənləşdirilməsinin əhəmiyyəti. Humanitar, sosial, informasiya, sənədşünaslıq, kulturoloji və s. kimi kompleks elmlərinin tərkib hissəsi kimi kitabxanaşünaslıq haqqında anlayışların əsaslandırılması.

Kitabxanaşünaslığın fəlsəfə, sosiologiya, tarix, iqtisadiyyat, riyaziyyat, pedaqogika, psixologiya, informatika, mədəniyyətşünaslıq və s. elmlərlə əlaqəsi.

Kitabxanaşünaslıq və psixologiyanın inteqrasiyası. Bibliopsixologiya, oxucuşünaslıq və digər elm sahələrinin meydana gəlməsi.

Kitabxanaşünaslıq və sosiologiyanın inteqrasiyası. Tədqiqatın sərhəd sahəsi kimi mütaliə sosiologiyasının formalaşması.

Kitabxanaşünaslıq və pedaqogikanın inteqrasiyası. Pedaqoji konsepsiyalar uşaq mütaliəsinə rəhbərlik nəzəriyyəsinin əsası kimi. Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında ümumi yaş və sosial pedaqogika metodlarının tətbiqi.

Kitabxanaşünaslıq və fəlsəfə. Fəlsəfə, məntiq və sosiologiya kitabxanaşünaslığın elmi metodiki əsası kimi. Kitabxanaşünaslıq fəlsəfəsi, onun öyrənilməsinin elmi-metodiki əhəmiyyəti.

Kitabxanaşünaslıq və informatikanın inteqrasiyası. Əsas konsepsiyaların təhlili. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsi probleminin həllində informatikanın nəzəriyyə və təcrübəsindən istifadə. Elektron kitabxanaşünaslıq fənninin yaradılması ideyasına münasibət. A.Xələfovun elektron kitabxanaşünaslıq, elektron kitabxana işi, kitabxanaşünaslıqda onların yeri haqqında fikirləri.

Kitabxanaşünaslıq və mədəniyyət nəzəriyyəsinin inteqrasiyası. Kitabxanaşünaslığa xüsusi kulturoloji fənn kimi yanaşmanın əsaslandırılması.

Kitabxanaşünaslığın kitabşünaslıq və bibliografiyaşünaslıqla qarşılıqlı əlaqələri. Bu elmlərin birləşməsi, ayrılması, hissə-hissə uyğunlaşdırılmasına dair mövcud konsepsiyaların əsaslandırılması.

3. Kitabxanaşünaslığın əsas kateqoriyaları

3.1. Kitabxana haqqında təlim

Kitabxana haqqında təlim kitabxanaşünaslığın əsas kateqoriyası kimi. Kitabxana konsepsiyaları sosial yaddaşın saxlayıcısı, mədəni təhsil institutu, sosial mədəni institut, şəxsiyyətin sosiallaşması institutu və s. kimi.

Kitabxanaların təsnifatı elmi problem kimi. Elektron kitabxana - kitabxananın müasir modifikasiyası kimi. Kitabxananın quruluşu və onun elementləri. Müasir kitabxananın modeli. Kitabxana: sənəd - oxucu - kitabxanaçı - maddi-texniki baza. Başqa modellər. Müasir kitabxanaların dörd elementi. C.X.Şira kitabxananın əsas elementləri haqqında.

Sənədin növləri, formaları və xüsusiyyətləri.

Kitabxana fondu, onun sistemləşdirilməsi və qorunub saxlanması. Kitabxana fondunun "kainatın inikası" kimi formalaşdırılmasının əsas konsepsiyaları. Elektron kataloqlarda və verilənlər bazasında kitabxana fondlarının əks olunmasının nəzəri əsasları.

Oxucu kitabxanaların mühüm elementlərindən biri kimi. Oxucu, abonent, tələbatçı və istifadəçi məfhumlarının izahı. Kitabxana və oxucu, kitabxana və mütaliə məsələləri, onların qarşılıqlı əlaqəsi və mühüm ictimai əhəmiyyəti. Kitabxanaçı kitabxanaşünaslığın mərkəzi kateqoriyası kimi. Kitabxanaçı peşə etikasının formalaşması. Görkəmli kitabxanaşünasların kitabxanaçı peşəsi haqqında fikirləri. Kitabxana sistemində kitabxanaçıların rolu və vəzifələri.

İnformasiya cəmiyyəti şəraitində maddi-texniki baza kitabxananın əsas elementlərindən biri kimi.

3.2. Kitabxanaların sosial funksiyalarının öyrənilməsi

Funksiya anlayışı və kitabxana. Kitabxanaların texnoloji funksiyaları. Kitabxanaların sosial funksiyaları.

"Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxanaların sosial funksiyaları haqqında.

Kitabxanaların tarixi inkişaf prosesində təşəkkül tapıb formalaşması, elmi, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə funksiyaları, onların əhəmiyyəti, vəzifələri və bir-biri ilə əlaqəsi.

Kitabxanaların tipologiyası. Milli kitabxanaların statusu, vəzifələri və funksiyaları. Universal elmi və universal ümumi kitabxanaların növləri. Universal elmi və ümumi kitabxanalar. Xüsusi kitabxanalar elmi və elmi texniki kitabxanaların tipi kimi. Təhsil kitabxanaları.

3.3. Kitabxana işi haqqında təlim

Kitabxana işi haqqında anlayış. Kitabxana işinin strukturu. "Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda kitabxana işi anlayışının elmi şərhli. Kitabxana sistemləri və şəbəkələri. Kitabxana sistemlərinin formalaşmasının ümumi qanunauyğunluqları. Kitabxana sistemlərinin struktur təşkili. Azərbaycan Respublikasının kitabxana sistemi. Ayrı-ayrı nazirliklərin, idarələrin, müəssisələrin, təşkilatların kitabxana şəbəkələri. Kitabxanaların təsnifləşdirilməsi haqqında A.Xələfov konsepsiyası.

Sistem anlayışı və onun kitabxana işinə tətbiqi. Kitabxana sistemlərinin formalaşdırılması və inkişaf qanunauyğunluqları. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemləri kitabxana işinə sistemli yanaşmanın təzahürü kimi. Azərbaycanda mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkələrinin təşəkkülü və formalaşdırılması. Kütləvi kitabxana şəbəkələrinin strukturu və idarə olunması.

Kitabxana işi fəaliyyətinin prinsipləri haqqında ümumi anlayış. Kitabxanaların ümumaçıq olması və dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi kitabxana işinin əsas prinsipi kimi.

4. Kitabxanaşünaslığın strukturu

Kitabxanaşünaslığın strukturu tədris fənni kimi. Elmşünaslığın əsas müddəalarının: elmi qanunlar, elmi prinsiplər, elmi nəzəriyyələr, tədqiqat metodları, anlayış aparatı, fərziyyələr, faktlar, müşahidələr və təcrübə məlumatları kitabxanaşünaslığın strukturlaşmasına tətbiqi. Elmşünaslığın müddəalarından istifadə kitabxanaşünaslığın elm və tədris fənni kimi formalaşmasının rəhnidir. Kitabxanaşünaslığın strukturuna daxil olan tədris fənləri. Onların xarakteristikası və qarşılıqlı əlaqələri.

4.1. Kitabxanaşünaslığa giriş

Kitabxanaşünaslığa giriş fənni kitabxanaşünaslıq elminin nəzəri əsasları kimi. Müasir kitabxanaşünaslığın mahiyyəti, obyekt və predmeti. Kitabxanaşünaslığın funksiyası və strukturu. Kitabxanaşünaslıq biliklərinin diferensiasiyası və əlaqələndirilməsi. Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında istifadə edilən tədqiqat metodları.

4.2. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi

Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi kursunun predmeti və əhəmiyyəti. Kitabxana işinin tarixi kursunun tarixşünaslığı. A.Xələfov kitabxana işinin tarixi kursunun ilk elmi tədqiqatçısı kimi.

Ən qədim dövrlərdən başlamış VII əsrə qədər Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. Midiya və Albaniyada kitab və kitabxanalar. VII-XII əsrlərdə Azərbaycanda kitab və kitabxanalar. Məscid və mədrəsə kitabxanaları. Nizami Gəncəvi kitab və kitabxanalar haqqında. Azərbaycanda ictimai, saray, dini və şəxsi kitabxanalar. Azərbaycan xalqının ilk yazılı abidəsi - "Kitabi-Dədə Qorqud". XIII-XV əsrlərdə kitabxana işi. Marağa Rəsədxanasının Kitabxanası. Təbriz kitabxanaları. Azərbaycan feodal dövlətlərinin saray kitabxanaları. Ağqoyunlu və Qaraqoyunlu dövlətlərində kitabxana işi. Səfəvilər dövründə Azərbaycanda kitabxana işi. Şah İsmayıl Xətəinin saray kitabxanası, Ərdəbildə Şeyx Səfi məqbərəsinin kitabxanası. Azərbaycanda orta əsr kitabxanalarının növləri və quruluşu. XVII-XVIII əsrlər Azərbaycanda kitabxana işi. XIX əsrin birinci yarısında Azərbaycanda kitabxana işi. XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda kitabxana işi. Nəriman Nərimanovun ilk ümumaçıq kitabxana-qiraətxanası. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə kitabxana işi. Azərbaycanda sovet hakimiyyəti illərində kitabxana işi. Milli Kitabxananın yaranması, kütləvi və elmi kitabxana şəbəkəsinin təşəkkülü və inkişafı.

1920-1930-cu illərdə Azərbaycanda kitabxana yürüşü. Azərbaycan Xalq Komissarları Sovetinin "Azərbaycan SSR-də kitabxana işi haqqında" qərarı (1935).

İkinci Dünya müharibəsi illərində Azərbaycanda kitabxana işi.

1946-1950-ci illərdə Azərbaycanda kitabxana işi. Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Mədəni-Maarif Müəssisələri Komitəsinin yaranması. Müharibədən sonrakı illərdə şəhər əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Kənd əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili. Həmkarlar İttifaqı kitabxanaları müharibədən sonrakı illərdə. Uşaq və məktəb kitabxanaları müharibədən sonrakı illərdə. Elmi və xüsusi kitabxanalar müharibədən sonrakı illərdə.

Kitabxanaçılıq təhsili. Ali kitabxanaçılıq təhsilinin yaranması. BDU-da Kitabxanaçılıq şöbəsinin (fakültəsinin) təşkili.

1950-1960-cı illərdə Azərbaycanda kitabxana işi. Kitabxana işinin daha da inkişaf etdirilməsinə dair dövlət tədbirləri. Sov. İKP MK-nın "Ölkədə kitabxana işinin vəziyyəti və onu yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında" (1959) qərarı və onun kitabxana işinin yenidən qurulmasında əhəmiyyəti.

1970-1980-cı illərdə Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi.

1990-2000-cı illərdə kitabxana işi. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası. Kitabxana işində baş verən demokratikləşmə prosesi. Müstəqilliyin ilk illərində və AXC-Müsavat çütlüyünün rəhbərliyi dövründə ölkədə baş verən inqilabi-siyasi tənəzzül, anarxiyanın kitabxana işinə mənfi təsiri. 1993-cü ildə Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi nəticəsində kitabxana şəbəkələrinin qorunub saxlanması. Ulu öndər Heydər Əliyevin M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxanadakı çıxışı kitabxana işinin inkişaf proqramı kimi.

Prezident İlham Əliyevin kitabxana-informasiya sahəsinə dair doktrinası. Kitabxanaçılıq təhsilinin yenidən qurulması, kitabxanaşünaslığın inkişafı.

4.3. Dünya ölkələrində kitabxana işinin tarixi

Qədim dünya kitabxanaları, onların təşkili və quruluşu. Orta əsrlərdə Şərq ölkələrində kitabxana işi. Orta əsrlərdə Avropa ölkələrində kitabxana işi.

XIX əsrdə Avropa ölkələrində kitabxanaların inkişafı. Britaniya Muzeyi Kitabxanası, Fransa Milli Kitabxanası və s.

XX əsrdə dünya kitabxanalarının inkişaf xüsusiyyətləri. Fransada, Almaniyada, ABŞ-da, Türkiyədə və s. kitabxana işi. ABŞ Konqres Kitabxanası.

4.4. Kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi

Kitabxana menecmentinin mahiyyəti, funksiyaları, prinsipləri və hüquqi əsasları. Kitabxana texnologiyası, kitabxanalarda əməyin təşkili və normalaşdırılması. Kitabxananın quruluşu və idarə edilməsi. Kitabxanalarda uçot və hesabat, onun yeni formaları. Kitabxana statistikasını. Statistika təhlil və onun elmi əsasları.

Kitabxana işinin planlaşdırılması. Kitabxanaların maliyyələşdirilməsi, maliyyələşdirmə mənbələri. Müstəqil Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin idarə olunması. Kitabxana siyasəti və onun formalaşması. Kitabxana işinə dövlət rəhbərliyi. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkələrinin təşkilatı və hüquqi əsasları.

Kitabxanaların yoxlanılması və təftiş edilməsi. Kitabxanaların metodiki təminat sistemi.

4.5. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı

Kitabxana işinin iqtisadi təhlilinin metodları. Kitabxana işinin iqtisadi səmərəliliyi anlayışı, səmərəlilik meyarları.

Kitabxanaların mühüm maliyyə göstəricilərinin müəyyənləşdirilməsi.

Kitabxanalarda marketing xidmətinin təşkili. İnformasiya bazasının öyrənilməsində və bazar elementlərinin müəyyənləşdirilməsində kitabxana marketinginin rolu.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində pullu kitabxana xidmətləri. Pullu kitabxana xidmətlərinin əsas növləri. Pullu xidmətdən əldə edilən gəlirlərdən səmərəli istifadə.

4.6. Kitabxana xidməti

Kitabxana xidmətinin nəzəri əsasları. Kitabxana və şəxsiyyətin inkişafı. Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri kitab, kitabxana və mütaliə haqqında. Mütaliənin ictimai məzmununu və sosial xarakteri. Mütaliənin pedaqoji və psixoloji əsasları. Oxucuların və mütaliə prosesinin öyrənilməsi, onun metodologiyası və metodikası. Oxucu marağı və onun öyrənilməsi məsələləri. Oxucuların tipologiyası. Oxuculara kitabxana xidmətinin təşkili. Kitabxana xidməti texnologiyası.

Kitabxanalararası abonementin təşkili və əhəmiyyəti. Oxuculara fərdi xidmətin təşkili. Kitabxanalarda aparılan kütləvi işlərin formaları və növləri. Kitabxanaçı və oxucu münasibətləri. Kitabxana etikası. Kitabxana xidmətinin effektivliyi. Müxtəlif tipli və növlü kitablar üzrə oxuculara xidmətin müxtəlifliyi.

4.7. Kitabxana resursları

Kitabxana resursları fəninin nəzəri əsasları. Kitabxana resurslarının quruluşu. Kitabxana resurslarının formalaşmasının nəzəri problemləri. Kitabxana fondu resurslarının formalaşmasının texnoloji prosesləri və avtomatlaşdırılması.

Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi. Milli və xarici sənəd ehtiyatları haqqında informasiyanın alınması. İnternetdən istifadə. Kitabxana Kollektoru və digər ticarət idarələri vasitəsilə komplektləşdirmə. Pulsuz məcburi nüsxələrlə komplektləşdirmə. Beynəlxalq sənəd mübadiləsi. Kitabxanalararası abonementin təşkili. Kitab fondu uçotunun növləri. Uçot formaları və onların standartlaşdırılması. Kitabxana fondu uçotunun avtomatlaşdırılması. Sənədlərin texniki işlənməsi və fonda yerləşdirilməsi. Kitabxana resurslarının mühafizəsi. Mühafizə prosesinin standartlaşdırılması.

Kitabxana resurslarının qorunması və təhlükəsizliyi. Sənədlərin saxlanması və bərpa edilməsi texnologiyası.

Kitabxana fondunun yoxlanması. Yoxlama sənədlərinin təhlili.

Kitabxana fondunun idarə edilməsi. İdarəetmənin strukturu. Planlaşdırma. Proqnozlaşdırma. İdarəetmənin maddi-texniki təminatı. Kitabxana fondunun komplektləşdirilməsinin maliyyələşdirilməsi. Maliyyə planlarının tərtibi və təhlili.

Kitabxana kataloqları. Kataloqlaşdırmanın digər kitabxana-bibliografiya-məlumat axtarış sistemləri ilə qarşılıqlı əlaqələri. Mərkəzləşdirilmiş kataloqlaşdırma. Müasir dövrdə Azərbaycanda kataloqlaşdırma işinin vəziyyəti və kataloqşünaslıq.

Kitabxana kataloqlarının növləri və formaları. Sistemli, predmet və əlifba kataloqları. Onların vəzifələri və təhlili metodikası. Elektron kataloqlar, onların əhəmiyyəti və tərtibi metodikası.

Sənədlərin bibliografik təsviri kataloqların təşkilinin mühüm amili kimi. Bibliografik təsvir, onun elmi-nəzəri əsasları, məqsəd və vəzifələri. Bibliografik təsvirin metodikası.

Bibliografik təsvir nəzəriyyəsi və metodikasının inkişafı. Bibliografik təsvirin təkmilləşdirilməsi və standartlaşdırılması. Bibliografik təsvir sahəsində dövlət standartları. Milli standartların qəbulu zərurəti. Beynəlxalq təsvir standartlarından istifadə.

Müəllif anlayışı. Monoqrafik, çoxcildli seriyalı əsərlərin təsviri. Analitik təsvir. Analitik təsvirlərin xarakterik xüsusiyyətləri. Seriyalı, çoxcildli və dövrü nəşr materialların analitik təsviri.

Sənədlərin təsnifləşdirilməsi və sistemli kataloq.

Kitabxana təsnifatının tarixi. Müxtəlif kitabxana təsnifatları, onların meydana gəlməsi və inkişafı. Kitabxana təsnifatı və elmlər təsnifatı. XIX-XX əsrlərdə kitabxana təsnifatının inkişafının əsas mərhələləri və istiqamətləri. Universal Onluq Təsnifatın (UOT) yaranması. M.Düinin, C.Ketterin, H.Qlisin, Ş.Ranqatanın, ABŞ-ın Konqres Kitabxanasının təsnifat cədvəlləri. Rusiyada kitabxana-bibliografiya təsnifat cədvəlinin (KBT) yaranması.

Universal Onluq Təsnifatı (UOT) quruluşu və tərtibi prinsipləri. UOT-un beynəlxalq təsnifat sistemində çevrilməsinin səbəbləri. Avtomatlaşdırılmış məlumat axtarış sistemlərində UOT-dan istifadənin üstün cəhətləri. Azərbaycanda tətbiq edilən təsnifat sistemləri.

Sənədlərin sistemləşdirilməsi və sistemli kataloq. Təsnifləşdirmənin ümumi və xüsusi metodikası. Sistemli kataloq, onun tərtibi və redaktə edilməsi, sistemli kataloqun nəzəri məsələləri. Kataloqlar sistemində onun yeri və üstünlükləri. Sənədlərin predmetləşdirilməsi və predmet kataloqu. Predmetləşdirmənin elmi-nəzəri əsasları. Kataloqlar sistemi. Elektron kataloqlar.

4.8. Kitabxana-informasiya texnologiyaları və kitabxanaların kompüterləşdirilməsi

Kitabxanaların avtomatlaşdırılması və mexanikləşdirilməsində informasiya texnologiyasının rolu. Kitabxanaların informasiyalaşdırılması. Kitabxanaların tiplərinə müvafiq informasiya texnologiyasından istifadə. Kitabxanaların mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasında istifadə edilən texniki vasitələr.

Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının əsas prinsipləri. Kitabxanaların avtomatlaşdırılmasının proqram-texniki təminatı. Avtomatlaşdırma proqramlarının növləri. Kompüter texnikasının və sistemlərinin tipləri.

Azərbaycan kitabxanalarında tətbiq edilən avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemləri. "İRBİS" proqramı. Kitabxanalara audiovizual texniki vasitələrin tətbiqi. Rabitə texnikasından istifadə.

Kitabxanada operativ poliqrafiyadan istifadə. Mikrofilməşdirmə vasitələri. Elektron və virtual kitabxanalar. Müasir kitabxanalarda elektron nəşrlər. Elektron kitabxanaların yaradılması metodikası.

Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin proqram-texniki təminatı. Korporativ kitabxana-informasiya şəbəkəsinin yaradılması.

Kitabxanada elektron informasiya xidmətinin təşkili. Elektron poçtla, faksla elektron sənəd göndərişinin texnologiyası.

Elektron kitabxanalar. Onların əhəmiyyəti və vəzifələri, yaradılma texnologiyası. Kitabxanalarda informasiya texnologiyasının təşkili.

5. Kitabxanaşünaslığın müasir problemləri

İnformasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxanaların sosial rolu haqqında müasir konsepsiyalar. Kitabxana qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi. Kitabxana işi və müasir informasiya texnologiyaları.

Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığının inkişaf istiqamətləri və Azərbaycan beynəlxalq əlaqələri. Dünya kitabxanaşünaslığına inteqrasiya problemləri. Azərbaycan kitabxanaşünaslığının inkişaf perspektivləri.

Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi respublikamızda milli kitabxanaşünaslığın əsas elmi mərkəzi kimi.

YOXLAMA SUALLAR:

1. Kitabxanaşünaslıq elmlər sistemində.
2. Kitabxanaşünaslığın strukturu.
3. Kitabxanaşünaslığın metodologiyası və metodikası.
4. Kitabxanaşünaslığın əsas kateqoriyaları.
5. Kitabxana haqqında təlim və kitabxana işi haqqında təlim kitabxanaşünaslığın əsas kateqoriyalarından biri kimi.
6. Kitabxanaların sosial funksiyalarının öyrənilməsi kitabxanaşünaslığın mühüm problemlərindən biri kimi.
7. Azərbaycanda kitabxanaşünaslığın inkişaf mərhələləri.
8. Kitabxanaşünaslığın əsas problemləri.
9. Elektron kitabxanalar və kitabxanalarda informasiya texnologiyasının təşkili.
10. Kitabxanaşünaslığın inkişafının dövrləşməsi.
11. Kitabxana menecmentinin mahiyyəti, funksiyaları, prinsipləri və hüquqi əsasları.
12. Dünya ölkələrində kitabxana işinin inkişaf tarixi.
13. Azərbaycan kitabxanalarında tətbiq edilən avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemləri.
14. Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri kitab, kitabxana və mütaliə haqqında.
15. Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığının inkişaf istiqamətləri və Azərbaycan beynəlxalq əlaqələri.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Aslan K.İ. Şəxsiyyəin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu (Azərbaycan kitabxanalarının materialları əsasında): Monoqrafiya. - Bakı: Bakı Univeristeti Nəşriyyatı, 2005, 298 s.
2. Aslan K.İ. Qədim və orta əsrlər dünyası kitabxanaları: Dərs vəsaiti. - Bakı: Bakı Univeristeti nəşriyyatı, 2011, 416 s.
3. Aslan K. Dünya kitabxanalarının tarixi: Dərs vəsaiti. - Bakı: Bakı Univeristeti Nəşriyyatı, 2010, 448 s.
4. Əhmədov E.Y. Kitabxanaşünaslığın tədqiqində fəlsəfi amillər // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri təcrübi jurnal.- B.: BUN, 1997.-№ 2.- S. 50-55
5. Əhmədov E.Y. Dünya milli kitabxanaları (magistrantlar üçün dərs vəsaiti).- B.- 2008, 135 s.
6. Əhmədov E.Y. Azərbaycanda kitabxana işinin hüquqi bazası.- B., 2012, 215 s.
7. Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1870-1920). - B., 1960.- 187 s.
8. Xələfov A.A. Sovet Azərbaycanmda kitabxana işinin tarixindən (1920-1932).- B., 1960, 187 s.
9. Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1933-1958).- B., 1974.- 244 s.
10. Xələfov A.A. Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili.- B., 1998.- 125 s.
11. Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik.- 3 h-də: H.I-II.-B., 2001.-398 s.
12. Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik.- 3 h-də: H.III: Kitabxana işi haqqında təlim.-B., 2003.- 310 s.
13. Xələfov A.A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: Dərslik. (Ən qədim dövrlərdən XX əsrə qədər). - B.: BDU.- 2004.- 328 s.
14. Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi.- B.: Azərənşr.- 2006, 328 s.
15. Xələfov A.A. XXI əsrin əvvəllərində kitabxana işinin əsas inkişaf istiqamətləri (mülhizələr, təkliflər və proqnozlar).- B., 2006.- 106 s.
16. Xələfov A. A., Qurbanov A.İ. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları (Dərslik).- B.: BUN.- 2006.- 205 s.

17. Xələfov A.A., Musayeva N.N. Avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya idarəetmə sistemləri // Bakı Universitetinin xəbərləri. (Humanitar elmlər seriyası).- B.: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2002.- № 2.- səh. 243-250
18. Xələfov A.A., Hüseynova A.S. Elektron kataloqun əhəmiyyəti və təşkili prinsipləri//Bakı Universiteti Xəbərləri.-2005.- №3.- s.288-290
19. Xələfov A.A. Kitabxana və cəmiyyət. B., 2011, 350 s.
20. Xələfov A.A. Məqalələr toplusu. B., 2011, 464 s.
21. Xələfova S.A. Kitabxanalarda elektron resurslarla işin təşkili: Elmi məqalə // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya jurnalı, 2015, № 1(36), s. 68-73.
22. Xələfova S.A. Kitabxanalarda elektron resurslarla işin təşkili: Elmi məqalə // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya jurnalı, 2015, № 1(36), s. 68-73
23. Xələfova S.A. Kitabxanalarda elektron resurslarla işin təşkili: Elmi məqalə // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya jurnalı, 2015, № 1(36), s. 68-73
24. Xələfova S.A. Kitabxanalarda elektron resurslarla işin təşkili: Elmi məqalə // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya jurnalı, 2015, № 1(36), s. 68-73
25. Xəlilov M.S., Qurbanov A.İ., Musayeva N.N. Kitabxana informatikası: dərs vəsaiti, 1-ci cild, elmi red. İ.Ə.Qurbanov.- B.:Odlar yurdu, 2001.-246 s.
26. Xəlilov M.S., Qurbanov A.İ., Musayeva N.N. Kitabxana informatikası: dərs vəsaiti, 2-ci cild. Elmi red. İ.Ə.Qurbanov.- B.:Odlar yurdu, 2002.- 164 s.
27. Xəlilov M.S., Quliyeva A.G., Musayeva N.N. Avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemləri (metodik vəsait) / Elmi red. İ.A.Qurbanov, R.Ə.Kazımov.- B.: Odlar yurdu, 2001.-81 s., şəkilli
28. İsmayılov X. Kitabxana menecmentinin əsasları (Dərs vəsaiti).- B.: BUN.- 2005.- 200 s.
29. İsmayılov X. Kitabxana işinin idarə edilməsinin metodiki və təşkilati məsələləri. - B., 1995.- 95 s.
30. İsmayılov X. Azərbaycanda kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000).-B., 2000.- 446 s.
31. İsmayılova N.N. Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsinin müasir elmi və perspektiv istiqamətləri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri təcrübi jurnal.- B.:BDU, 2000.- №2.-səh 90-93
32. İsmayılova N.N. Kitabxanaçılıq informatikası (dərs vəsaiti, 2-ci cild). - B.:Odlar yurdu, 2002.- 164 s.
33. Kazımov R.Ə. Müasir dövrdə Azərbaycanda kitabxana işinin demokratikləşdirilməsi məsələləri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri təcrübi jurnal.- 1997.-№2.- S. 74-81
34. Kazımov R.Ə. Kitabxana işinin iqtisadiyyatı: Dərs vəsaiti.- B.BDU, 2004.- 87 s.
33. Kazımov R.Ə. Bazar iqtisadiyyatı və kitabxanalar: Dərs vəsaiti.- B., 1996.- 32 s.
35. Kitabxana işinə dair normativ aktlar: Qanun və qanun qüvvəli normativ hüquqlu sənədlər toplusu / M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanası // Tərtib edən: K.M.Tahirov.- B., 2001.- 52 s.
36. Məmmədov M.Ə. Kitab çeşidi işinin nəzəriyyəsi və metodikası: Tədris-metodik vəsait.-B.: Mütərcim.-2005.- 112 s.
37. Rüstəmov Ə.M. İnformatika: Dərslik.-B.,2002.-511 s.
38. Rüstəmov Ə.M. Respublika soraq-informasiya fondlarının avtomatlaşdırılması.- B., 1990.- 224 s.
39. Rüstəmov Ə.M., Dünyamalıyev N.X. Kitabxana proseslərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasının texniki vasitələri. Dərs vəsaiti.- B., 1999.- 138 s.
40. Rzayeva Z.T. Respublika elmi kitabxanalarında informasiya axtarış sistemləri (1990-2005-ci illər).-Mütərcim,2015.-190 s.
41. Rzayeva Z.T. Müasir dövrdə elmi kitabxanalarda informasiya axtarış sistemlərinin tərkibinin təkmilləşdirilməsinin bəzi nəzəri məsələləri // Tarix və onun problemləri: Nəzəri, elmi, metodik jurnal.-Bakı, 2014, №2 - S.301-305.

42. Rzayeva Z.T. Müasir dünyada kitabxana-informasiya axtarış işində yeni texnika və texnologiyaların tətbiqi //Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya. -B.:BDU,2017.№2(41)-s.42-46.
43. Rzayeva Z.T. Azərbaycan respublikasında elmi-texniki kitabxanaların inkişaf xüsusiyyətləri və informasiya axtarış sistemləri//Filologiya məsələləri. -B.,2017.№9.-s.331-346.
44. Rzayev S.M. Oxuculara xidmət: Dərs vəsaiti. Bakı Universiteti nəşriyyatı.- 2002.- 63 s.
45. Rzayev S.M. Mütaliə, onun ictimai məzmunu və sosial xarakteri // Elmi əsərlər: Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya. Elmi-nəzəri təcrübi jurnal. BDU.- B., 1997.-№ 1.- s. 94-100.

Rus dilində

46. Алешин Л.И. Защита информации и информационная безопасность.- М.: МГУК, 1999.- 97с.
47. Алешин Л. И. Автоматизация в библиотеке: Учебное пособие. Часть 1.-2.-М., 2001.-144 с.
48. Дворкина М.Я. Библиотечное обслуживание: новая реальность: Лекции.-М.:МГУКИ, 2000.-48.С.
49. Иванова Г.А.Образование библиотекарей как специалистов по работе с детьми.- М., 2002.- 2 их.
50. Карташов Н.С. Общая теория библиотечного дела.- 1997.-256 с.
51. Родионов Н.И., Мальцев М.М. Современные аудиовизуальные средства лекционной пропаганды.- М.:Знание, 1996.-48 с.
52. Шрайберг Я.Л., Воройский Ф.С.Автоматизированные библиотечно-информационные системы России: состояние, выбор, внедрение, развитие.- М.: Либерия, 1996.- 273 с.

BİBLİOQRAFİYAŞÜNASLIQ

1. Biblioqrafıyaşünaslıq elm kimi

1.1. Biblioqrafıyaşünaslıqın strukturu, predmeti, metodları, təşkili

Biblioqrafıyaşünaslıqın daxili strukturlaşmasının "aspekt" və "obyekt" vasitələri. Onların qarşılıqlı əlaqəsi. Ümumi və xüsusi biblioqrafıyaşünaslıq anlayışları.

Biblioqrafıyaşünaslıqın predmeti kimi. Biblioqrafıyaşünaslıqın ümumi tərfi. Ümumi biblioqrafıyaşünaslıqın əsas "aspekt" fənnləri: Biblioqrafik fəaliyyətin nəzəriyyə və metodologiyası, tarixi, təşkilati və idarə olunması texnologiyası. Ümumi biblioqrafıyaşünaslıqın sadalanan hər bir fənninin səciyyəvi predmeti və məzmununa görə ümumi şərh. Biblioqrafıyaşünaslıqı öyrənmə obyektinə görə fərqləndirən fənləri. Onların səciyyəvi xüsusiyyətləri.

Biblioqrafik metod anlayışı. Onun xüsusi elmi və ümumelmi mahiyyəti. Biblioqrafıyaşünaslıqda müxtəlif ümumi elmi metodlar-dan istifadə. Müasir biblioqrafıyaşünaslıqda fəaliyyət sistemine sistem halında yanaşma.

Azərbaycan biblioqrafıyaşünaslıqında elmi-tədqiqat fəaliyyətinin təşkili. Biblioqrafıyaşünaslıqın inkişafında ali məktəb (BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin təmsalında) elmlərinin mühüm əhəmiyyəti. Biblioqrafıyaşünaslıqın elmi və tədris fənlərinin qarşılıqlı əlaqəsi və asılılığı.

1.2. Biblioqrafıyaşünaslıqın əsas tarixi mərhələləri

Biblioqrafik elmi fikrin meydana gəlməsi və əsas inkişaf mərhələləri. Ümumdünya biblioqrafik təcrübə. Elmi biblioqrafik fikirlərin baş vermə mənbəyi, öz-özünün əməli təcrübəsinin tarixən ilkin dərk etmə, öyrənmə və ümumiləşdirməyin subyekt kimi.

Biblioqrafik elmin XVIII-XIX əsrlərdə kitabşünaslıq mövqeyində duran nümayəndələri M.Denis, J.Nedelya Roşel, Q.Qrequar, A.Kamyu, Q.Peno, F.Ebert, V.Anastasyeviç, N.Lisovski və b. Onların görüşlərinin ümumi şərh. Keçmiş Sovet məkanında biblioqrafik elmi fikrin inkişafında O.Korşunov və A.Barsuk mərhələsi.

Azərbaycanda biblioqrafik elmi fikrin baş verməsi və formalaşması. Ə.Qəhrəmanov, A.Xələfov, Z.Əliyev, Ə.Xələfov, R.Kazımov və başqalarının xidmətləri. Onların biblioqrafik sahədə elmi-tədqiqatlarının əsas istiqamətləri.

1.3. Biblioqrafıyaşünaslıq müasir mərhələdə

Müasir biblioqrafıyaşünaslıqda konseptual mövqe. Kitabşünaslıq, sənəşünaslıq və informasioloji mövqeləri, onları fərqləndirən əsas cəhət.

Biblioqrafıyaşünaslıq sahəsində elmi-tədqiqat işlərinin vəziyyəti və perspektivləri. Biblioqrafıyanın inteqrasiyalı ümumi nəzəriyyəsinin yaradılması vəzifəsi və onun həlli yolları.

1.4. Biblioqrafıyaşünaslıq yaxın (qarışıq) elmi fənnlər sistemində

Biblioqrafıyaşünaslıqın psixoloji-pedaqoji aspektləri. Biblioqrafıyaşünaslıq və kitabxanaşünaslıq, onların vəhdəti və fərqi. Biblioqrafıyaşünaslıq və kitabşünaslıq, biblioqrafıyaşünaslıq və sənəşünaslıq. Onların qarşılıqlı münasibətlərinə və əlaqələri məsələsinə münasibətdə müxtəliflik. Biblioqrafıyaşünaslıqın texnologiya bölməsində informasiya (elektron, kompüter) problematikasının yeri və perspektivləri.

2. Biblioqrafik informasiyanın nəzəri əsasları.

2.1. Sənəd kommunikasiyalan sistemi biblioqrafik informasiya fəaliyyətinin əsas mühiti kimi

Sənəd kommunikasiyaları sisteminin əsas anlayışlarının bibliografik şərh: informasiya, sənəd, informasiya istifadəçisi (tələbatçısı), sənəd kommunikasiyaları sisteminin ümumi tərfi.

Bibliografik informasiya sənəd kommunikasiyaları sisteminin əsas tarixi inkişaf (əlyazma, poliqrafik, elektron-kompüter) mərhələlərində. Sənəd bibliografiyalaşdırmanın obyekt kimi.

2.2. Bibliografik informasiya ilkin bibliografik anlayış kimi

Bibliografiyanın bir sistem kimi nəzəri mənimsənilməsinin metodoloji problemləri.

“Sənəd-tələbatçı” (s-t) münasibətinin bibliografik informasiyanın başvermə mənbəyi (çıxış nöqtəsi) kimi məntiqi şərh. Sənəd və istifadəçi arasında uyğunluq anlayışı. Sənədlə istifadəçi arasındakı uyğunluğun həyata keçirilməsini çətinləşdirən informasiya maneələrinin ümumi şərh. Bibliografiya nəzəriyyəsinin əsas anlayışı olan bibliografiyanın cəmiyyətdə spesifik funksiyalarını yerinə yetirməsinə kömək edən informasiya haqqında ümumi təsəvvür.

2.3. Bibliografik informasiyanın mövcudluq formaları

Bibliografik çətdırma bibliografik informasiyanın ünsürüdür. Bibliografik çətdırmanın şifahi və sənəddə qeydə alınmış formaları. Bibliografik əlamət bibliografik çətdırmanın yaradılmasının mühüm materialıdır.

Bibliografik təsvir - sənədlərdə qeydə alınmış bibliografik çətdırmanın (yazmm) məlumatm minimum vacib formasıdır.

Bibliografik yazı bibliografik vəsait ünsürüdür.

Bibliografik vəsait bibliografik informasiyanın əməli istifadəsinin əsas ünsürüdür (vasitəsidir).

Bibliografik vəsaitin avtomatlaşdırılmış o cümlədən sənədsünaslıq məlumat axtarış sistemləri (MAS): bibliografik məlumat bazaları və bankları da daxil olmaqla forma müxtəlifliyi.

Bibliografik məhsul - sənədlərdə qeydə alınmış bibliografik

informasiyanın bütün formalarının daha ümumi məcmuunu ifadə edən anlayış kimi.

2.4. Bibliografik informasiyanın əsas ictimai funksiyaları

Bibliografik informasiyanın ikimeyillik anlayışı. Onun əsaslı nəzəri mahiyyəti.

Sənəd bibliografik fəaliyyətin (ikimeyilliyin bir tərəfi) əsl maddi əsası kimi, informasiya istifadəçisi (iki ikimeyilliyin digər tərəfi) bibliografik fəaliyyətin son məqsədinin və funksional mahiyyətinin, onun funksional mahiyyətinə görə sosial istiqamətin əsası kimi

Bibliografik informasiya tələbatlarının bəşəri tələbatın ümumi quruluşunda yeri. Bibliografik tələbatların baş verməsi və formalaşması.

Bibliografik informasiyanın əsas ictimai funksiyalarının (axtarış, kommunikatıv, dəyərləndirmə) ümumi, xüsusi və fərdi adlanan fəlsəfi kateqoriyaların tətbiqi ilə müəyyənləşdirilməsi.

Bibliografik informasiyanın ilkin funksional-mahiyyət quruluşu (genetik və məntiqi). Bibliografik informasiyanın ümumi tərfi.

Bibliografik informasiyanın keyfiyyət (səciyyə) problemi. Bibliografik informasiya bibliografik olmayan informasiyanın fərq-ləndirilməsində əsas prinsipidir (amildir).

3. Bibliografik fəaliyyət bibliografiyaşünaslığın mərkəzi kateqoriyası kimi

3.1. Bibliografik fəaliyyətin baş verməsi, tarixi təkamülü

Qədim Şumer kitabxanalarında bibliografik əməyin tarixi formalarının meydana gəlməsi. Bir çox görkəmli qədim dünya şəxsiyyətləri (Kallimax, Siseron və b.) bibliografik fəaliyyətin peşəkar olmayan təsadüfi xarakter daşıyan ilk məşhur subyektləri kimi. Kitabxana işçiləri, kitab naşirləri və kitab ticarətçilərinin bibliografik fəaliyyətinin inkişafında rolu.

Təzkirəçilər A.Bakıxanov, A.Baqri, Ə.Qəhrəmanov, Ə.Əliyev, dos. Ə.Xələfov və başqaları biblioqrafik fəaliyyətin məşhur subyektləri kimi. M.B.Məhəmmədzadə, M.E.Əfəndiyev, N.Axundov, H.Babayev və başqalarının biblioqrafik fəaliyyətin inkişafında xidmətləri. Dünyada və Azərbaycanda biblioqrafik fəaliyyət sahəsində peşəkarlıq prosesinin və əmək bölgüsünün baş verməsi.

3.2. Biblioqrafik fəaliyyətin müasir quruluşu

Biblioqrafiyada əmək bölgüsünün lazımı səviyyədə qiymətləndirilməsi. Biblioqrafik fəaliyyətin əsas quruluş tərkibi: bilavasitə (əməli) biblioqrafik fəaliyyət (biblioqrafiyalaşdırma və biblioqrafik xidmət); fəaliyyətin törəmə (müşaiətedici, yardımçı) növləri elmi-tədqiqat, idarəetmə, kadr hazırlığı (biblioqrafianın infrastrukturu).

3.3. Biblioqrafik fəaliyyətin prinsipləri

Biblioqrafik fəaliyyətə tətbiq olunan "prinsip" anlayışları. Biblioqrafik fəaliyyətin prinsiplərinin təsnifləşdirilməsi.

Ümumi və xüsusi, daxili (özünəməxsus) və zahiri, formal (kəmiyyət) və məzmunca keyfiyyət prinsipləri.

Keyfiyyətə görə seçmə prinsipi və onun biblioqrafik informasiyanın əsas dəyərləndirmə funksiyasının əməli olaraq həyata keçirilməsi vasitəsi kimi növ müxtəlifliyi.

4. Biblioqrafiya sənəd-informasiya fəaliyyətinin bir sahəsi kimi

4.1. Biblioqrafiyanın ümumi tərfi problemi

Problemin tarixi. Biblioqrafik texnologiyaya aid Dövlət Standartlarında biblioqrafiyaya verilən təriflər. Onların müqayisəli şərh.

Biblioqrafiyaya verilən təriflərin ən yaxın anlayış (metasistem) problemi. "Biblioqrafiya" anlayışının çox mənalılığı. "Biblioqrafiya" və "Biblioqrafik fəaliyyət" anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi, sinonimliyi.

Biblioqrafiyaya fəaliyyət sistemi mövqeyindən yanaşmaqla verilən ümumi tərif. Daxili differensiasiyasına görə vəhdətdə götürülən obyekt hesab edilən biblioqrafiya haqqında müxtəlif təsəvvürlər.

Biblioqrafiyanın bütövlükdə daxili diferensiasiyasının iki əsas üsulu: hissələrə bölünməsi (component quruluşu) və növlərə ayrılması (növlər quruluşu).

4.2. Biblioqrafiyanın fəaliyyət sahəsi kimi komponent quruluşu

Biblioqrafiyanın komponent quruluşunun ümumi metodoloji izahı. Komponent quruluşunun tərkib hissələri.

Subyektlər komponent quruluşunda sistemyaradıcı ünsürdür. Peşəkar biblioqraf - biblioqrafik subyektlər sırasında mərkəzi fiqur kimi. Onun peşə keyfiyyəti, biliyi, bacarığı, səriştəsi. Biblioqrafiya ilə peşə əlaqəsi olan başqa subyektlər. Biblioqrafik informasiya istifadəçiləri biblioqrafik fəaliyyətin subyekti kimi.

Biblioqrafik fəaliyyətin obyektləri. Sənəd biblioqrafiyalaşdırma prosesinin bilavasitə və biblioqrafik xidmətin bilavasitə (biblioqrafik informasiya vasitəsilə) obyektidir. İnformasiya istifadəçisi - biblioqrafiyalaşdırmanın əsas etibarilə potensial və biblioqrafik xidmətin bilavasitə obyektidir. "Sənəd-tələbatçı (istifadəçi)" onların arasında əlaqə biblioqrafik fəaliyyətin əsil vahid obyekt kimi. Biblioqrafik fəaliyyətin posəsləri, onların sistem halında ümumi səciyyəlandırilməsi.

Biblioqrafik axtarış biblioqrafik fəaliyyətin texnoloji əsası kimi, onun həyata keçirilməsi prosesləri.

Sənədlərin biblioqrafiyalaşdırılması. Bu prosesin quruluşca geniş şərh: Əsas mərhələlər və əməliyyatlar (üsullar). Prosesin ümumi məntiqi quruluşu.

Biblioqrafik xidmət. Soraq-biblioqrafiya və biblioqrafik informasiya vermən xidmətinin quruluşca səciyyələndirilməsi.

Biblioqrafik fəaliyyətin vasitələri və nəticələri. Texniki və metodiki vasitələr. Biblioqrafik fəaliyyətin son və aralıq nəticələri. Biblioqrafik məhsul biblioqrafik fəaliyyətin əsas nəticəsi və əsas vasitələri. Onun növ təsnifatının elmi və əməli əhəmiyyəti.

4.3. Biblioqrafiyanın növ təsnifatı elmi problem kimi

Məsələnin tarixi. Problemin metodoloji cəhətdən əsaslandırılması. Biblioqrafiyanın növ təsnifatına dair əsas variantlar. Onların müqayisəli tənqidi şərh.

Biblioqrafiyanın vahid bir sistem kimi növ təsnifatının iki üsulu; əvvəla, biblioqrafiyanın bir sosial institut kimi təşkilati formalaşmasını (mənsubiyyəti) nəzərə alınmaqla; ikincisi, yaradılan biblioqrafik məhsulun həmcinsliliyi əsasında.

Biblioqrafiyanın birinci üsula görə alınan növ bölmələri: Kitabxana biblioqrafiyası, redaksiya-nəşriyyat biblioqrafiyası, kitab ticarəti biblioqrafiyası, arxiv biblioqrafiyası və b. Onların ümumi səciyyəsi.

Biblioqrafiyanın ikinci üsulla alınan növ təsnifatının əsaslandığı əlamətlər problemi.

Biblioqrafik məhsulun ictimai (sosial) istiqaməti növ təsnifatının əsas, daha mühüm əlamətidir. Bu əlamətə görə biblioqrafiyanın növ təsnifatı, onun əhəmiyyəti. Ümumi və xüsusi biblioqrafiya anlayışları. Onların quruluşca nəzəri şərh.

Biblioqrafiyanın təsnifləşdirilməsində əsaslanılan başqa əlamətlər.

4.4. Müasir mərhələdə biblioqrafik elmin və təcrübənin əsas inkişaf ənənələri

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini bərpa etməsi, ölkənin sosial-iqtisadi həyatında baş verən köklü dəyişikliklər və onun biblioqrafik elmin və təcrübənin məzmununa təsiri. Azərbaycan biblioqrafiyasının milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlərə əsaslanmasının vacibliyi.

Diferensiasiya və inteqrasiya ənənələri və onun biblioqrafiyanın təşkilati quruluşuna təsiri. Cəmiyyətin elmi-texniki, sosial-iqtisadi inkişafının kompleks proqramları və onların kompleks, sahələrarası biblioqrafik informasiya təminatına diqqətin artırılması. Biblioqrafik fəaliyyətin cəmiyyətin informasiya təminatının vahid sistemi çərçivəsində təşkilati və funksional inteqrasiyasını təmin edən vəzifələr və vasitələr.

Biblioqrafik proseslərin avtomatlaşdırılması (kompüterləşdirilməsi) əməli biblioqrafik fəaliyyətin effektivliyinin və keyfiyyətinin artırılmasının vacib şərti və vasitəsidir. Cəmiyyətin global informasiyalaşdırılmasında biblioqrafiyanın yeri, əhəmiyyəti və imkanları biblioqrafiyaşünaslığın texnologiya bölməsinin mühüm problemi. Biblioqrafik fəaliyyətin əsas istiqamətlərinin və sahələrinin elmi əsaslarının təkmilləşdirilməsi müasir Azərbaycan biblioqrafiyaşünaslığının başlıca məqsədi kimi.

Biblioqrafik vəsaitlər sisteminin formalaşması proseslərinin intensivləşdirilməsi vəzifələri. Biblioqrafiyada tərtibçilik fəaliyyəti-nin təkmilləşdirilməsi.

Biblioqrafiya elmlə və təcrübənin əlaqəsinin daha da möhkəmləndirilməsi vasitələri, elmi-tədqiqatların nəticələrinin tətbiqi sisteminin yaradılması, elmi-tədqiqat işlərinin yeni təşkili formalarından istifadə olunması.

YOXLAMA SUALLARI

1. Sənəd-kommunikasiya sistemi biblioqrafik informasiyanın fəaliyyət mühiti kimi.
2. Sənəd biblioqrafiyalaşdırmanın obyektidir.
3. Biblioqrafik informasiya ilkin biblioqrafik anlayış kimi.

4. Biblioqrafik informasiyanın mövcudluq formaları.
5. Sənəd kommunikasiyaları sistemində biblioqrafiaşünaslıq üçün əhəmiyyətli olan anlayışlar.
6. Biblioqrafik informasiyanın əsas sosial funksiyaları.
7. Biblioqrafik fəaliyyət biblioqrafiaşünaslığın mərkəzi kateqoriyası kimi.
8. Biblioqrafiyanın ümumi tərfi problemi
9. Biblioqrafiyanın fəaliyyətin sahəsi kimi komponent quruluşu.
10. Cəmiyyətin qlobal informasiyalaşdırılmasında biblioqrafiyanın yeri və əhəmiyyəti.
11. Biblioqrafik fəaliyyətin prosesləri, onların quruluşca şərhı.
12. Biblioqrafiyanın növ təsnifatı elmi problem kimi.
13. Biblioqrafiyanın təşkilati növ quruluşu.
14. Biblioqrafiyanın sosial istiqamətinə və başqa əlamətlərə görə növ təsnifatı.
15. Müasir mərhələdə biblioqrafik elmin və təcrübənin əsas inkişaf ənənələri.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Allahverdiyev B.V. Elmi-texniki tərəqqi və biblioqrafiya // Elmi əsərlər. Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya ser- 1978. - № 1.- S. 3-8.
2. Bayramov F.A. Azərbaycan maarifçiləri və biblioqrafiya // Kitablər aləmində.-1985.-N2.-S. 13-14.
3. Bayramov F.A. A.Bakıxanovun biblioqrafik fəaliyyəti // Elmi əsərlər: Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya ser.-1971.-K92.- S.58-61.
4. Bayramov F.A. Baqri və Azərbaycan iqtisadiyyatının biblioqrafiyası // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.-X91.- S.100-105.
5. Bayramov F.A. XX əsr Azərbaycan alimləri və biblioqrafiya // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi- nəzəri və təcrübi jurnal.-1999.-№1.-S.89-94.
6. Bayramov F.A.S. Mümtazm biblioqrafik fəaliyyəti // Elmi əsərlər: Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya ser.1977-№1.-S.59-65.
7. Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının bəzi metodiki məsələləri // Elmi əsərlər. Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya seriyası /Azərbaycan Dövlət Universiteti. 1977-№1-S. 26-38.
8. Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi (1920-1970): Dərs vəsaiti. - B.: ADU, 1978.- 77 s.
9. Əliyev Z.H. Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti.- B.: BUN, 2001.- 142 s.
10. Əliyev Z.H. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi: Dərs vəsaiti.- B., 2007.- 190 s.
11. Əliyev Z.H. Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq.- B., 2006.- 143 s.
12. Əliyev Z.H. Biblioqrafiyanın nəzəriyyəsi və metodikası: Dərs vəsaiti.- B.: ADU, 1973.- 84 s.
13. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya və onun elmi mahiyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 1998.- № 7.- s. 17-25.
14. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya sənəd informasiya tələbatının ödənilməsində mühüm vasitədir // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 2004.- № 4.- s. 82-92.
15. Əliyev Z.H. Azərbaycanda elmi-köməkçi biblioqrafiya müasir mərhələdə // Bakı Universitetinin Xəbərləri: Humanitar elmlər seriyası.-1994.-Nol.-S. 120-127.
16. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya və onun elmi mahiyyəti // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№1 S. 17-25.
17. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya sənəd informasiya tələbatının ödənilməsində mühüm vasitədir // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal .-2004.-№1.-S.82-92.
18. Əliyev Z.H. Biblioqrafik vasitələr sənəd axını və kütləsini inteqral şəkildə əks etdirən biblioqrafik informasiya mənbələridir // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 2005.- № 2.-S. 97-109
19. Əliyev Z.H. 1920-ci illərdə Azərbaycanda ümumi biblioqrafiya // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya. Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.- № 2 S.80-91.
20. Əliyev Z.H. 1920-1930-cu illərdə Azərbaycanda xüsusi biblioqrafiya // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2002.- № 2.- S. 79-88.
21. Əliyev Z.H. Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti.- B.:Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001.- 142 s.
22. Əliyev Z.H., Məmmədov Ə.M. Biblioqrafik işin kompüterləşdirilməsinin nəzəri və praktiki əhəmiyyəti //Kitabxana- şünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.- №2.- S.63-69.
23. Xələfov Ə.T. Biblioqrafik axtarış biblioqrafik fəaliyyətin əsasıdır // Mədəni-maarif işi.-1990.- №4.-S.9-11.
24. Xələfov Ə.T. XX əsr təzkirəçiləri haqqında //Kiabxana- şünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1999.-№ 2.- S.106-118.

25. Xələfov Ə.T. XIX əsr Azərbaycan maarifpərvər və alimlərinin biblioqrafik fəaliyyəti haqqında // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№2.-S.70- 81.
26. Xələfov Ə.T. XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan ədəbi biblioqrafik qaynaqları haqqında //Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya:Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 1998.-№1 S.25-32.
27. Xələfov Ə.T. Orta əsrlər Azərbaycan ədəbi biblioqrafiyasına dair // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi- nəzəri və təcrübi jurnal.-1997.-№1.-S.82-93.
28. Xələfov Ə.T. Bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın biblioqrafiyası: Dərs vəsaiti.- B.: ADU, 1986.- 79 s.
29. İsmayılov N.İ. Azərbaycanda kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatlarının yerləşməsi və istifadəsinin bəzi məsələləri //Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 1999.-№1, s.94-100.
30. İsmayılov N.İ. Azərbaycanda kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatı: vəziyyəti, problemləri, perspektivləri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-1998.-№2.-S.81-89.
31. İsmayılov N.İ. Milli biblioqrafiya biblioqrafik resursun tərkib hissəsi kimi // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.-2000.-№2.-S.94-103.
32. İsmayılov N.İ. Azərbaycan biblioqrafiyasının biblioqrafiya-yası: Biblioqrafik vəsaitlərin göstəricisi.- B.: Mütərcim, 2003.- 111 s.
33. İsmayılov N.İ. Azərbaycanın kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatı: vəziyyəti, problemləri, perspektivləri // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 1998.- № 2.- s. 81-89
34. İsmayılov N.İ., Hacıyeva Q.S. Kitabxanada ölkəşünaslıq (diyarşünaslıq) üzrə biblioqrafik fəaliyyət (nəzəri, tarixi, təşkilati məsələləri).- B.: Mütərcim, 2004.- 111 s.
35. İsmayılov N.İ, Vəzirova R.Ə. Biblioqrafik tərtibatın metodikası.- B.: Mütərcim, 2004.- 51 s.

Rus dilində

36. Астохава Л.Б. Библиография как научный феномен., М. 1997.- 338с.
37. Беспалова Э.К. Формирование библиографической мысли в России (монография) .-М., 1994.- 282 с.
38. Вохрышева М.Г. Библиографоведение на границе веков // Библиогр. 1999. № 6. - С. 3 - 14.
39. Коршунов О.П. Принципы библиографической деятельности // Мир библиогр. 2000. № 5. -С . 11-13.
40. Коршунов О.П. Библиографоведение. Общий курс: Учебник для вузов. Часть первая. Основы теории библиографии. Раздел 1. -М., 2001. - 144 с.
41. Исмаилов Н.И. Развития отраслевых библиотечных и информационных ресурсов в Азербайджане // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- 2004.- №.- S. 84-93.

KİTABŞÜNASLIQ

1. Kitabşünaslığın tarixşünaslığı

Elmi dövriyyəyə "kitabşünaslıq" termininin daxil edilməsi və onun sinonim anlayışları. XVIII əsrdə biblioqrafiya çərçivəsində bibliologiyanın yaranması (İ.Frank, Q.Debür, M.Denis, Q.Peno, A.Boqdanov, V.Sopikov). XIX əsrdə kitabşünaslığın elmi izahları. V.Anastaseviç və K.Estreyxerin baxışları. Kitabşünaslığın kitabxanaşünaslığın tərkib hissəsi kimi şərhinə və tədqiq olunmasına cəhdlər. Bu sahədə meydana gələn əsərlər haqqında. Rusiyada nəzəri kitabşünaslığın tədqiqatçıları: N.Lisovski, A.Lovyagin, M.Kufayev, N.Rubakin, M.Şelkunov, N.Somov, A.Fomin və b. 1920-1930-cu illərdə Rusiyada kitabşünaslıq fənlərinin əsaslandırılması sahəsində görkəmli alimlərin xidmətləri: Bibliopsixologiya (N.A.Rubakin), kitab fəlsəfəsi (M.Kufayev) və b. 1930-1950-ci illərdə SSRİ-də kitabşünaslıq elminin inkişafına qarşı mənfi münasibətlər.

XX əsrin II yarısında kitabşünaslıq tədqiqatlarının ümumi xarakteristikası. Kitab və kitab işi haqqında kompleks elm kimi kitabşünaslığın öyrənilməsi və inkişaf etdirilməsi. A.Sidorov, N.Sikorski, A.Ioffe və b. Kitabşünaslığın kompleks elm kimi tədqiq olunmasında və inkişafında prof. Ə.Mirəhmədov və prof. B.Allahverdiyevin tədqiqatları. Kitabşünaslığın funksional konsepsiyası sahəsində A.Barsuk, və İ.Barenbaumun fəaliyyəti. Kitabşünaslığın sistemli konsepsiyası sahəsində tədqiqatlar haqqında. Kitabşünaslığın tipoloji konsepsiyasının inkişafında A.Qriçixin, İ.Morqenşteyn və Azərbaycan alimlərindən Ə.Mirəhmədovun, B.Allahverdiyevin əsərlərinin təhlili, kitabşünaslığın informasiya konsepsiyası sahəsində meydana gələn mühüm əsərlər haqqında (V.İvaniçki, R.Gilyarevski, S.Omilyançuk). XX əsrin 80-90-cı illərində görkəmli rus alimlərinin kitabşünaslığın müxtəlif və aktual problemlərinin tədqiqində fəaliyyəti. Mühüm əsərlərin təhlili haqqında.

Kitab tarixi, kitabçılıq işi və kitab nəşri üzrə aparıcı Azərbaycan alimlərinin fəaliyyəti haqqında. Ə.Mirəhmədov, B.Allahverdiyev, A.Xələfov, İ.Vəliyev, A.Qaziyev, V.Qəhrəmanov, A.Musayeva, M.Nağıyev, K.Şərifli, C.Nağıyeva, H.Həsənov, K.Aslan və b.

2. Kitabşünaslığın yaranması və inkişafı

Kitabşünaslığın yaranması və inkişafı problemi. Orta əsrlərdə kitabşünaslığın yaranması. Kitabşünaslığın inkişaf mərhələləri. Orta əsrlərdə Azərbaycan kitabşünaslarının fikir və mülahizələri haqqında. N.Gəncəvi, N.Tusi, Ş.İ.Xətai, M.Füzulinin kitabşünaslıq görüşləri haqqında. M.H.Naxçıvani, S.Əfşar və başqalarının yazı, kitab istehsalı, boya texnologiyası, sənət və sənətkarlıq haqqında fikir və mülahizələri. Onların kitabçılıq işinə aid əsərlərinin təhlili. XIX əsrin I yarısında Azərbaycanda kitabşünaslıq fikrinin inkişafı. XIX əsrin II yarısında kitabçılıq. H.B.Zərdabi, M.F.Axundzadə, F.Köçərli, N.Nərimanov, Ö.F.Nemanzadə, C.Məmmədquluzadə və S.Mümtazın kitabşünaslıq görüşləri. XX əsrin II yarısında görkəmli Azərbaycan kitabşünasları və onların fəaliyyətləri haqqında. Ə.Mirəhmədov, C.Qəhrəmanov, B.Allahverdiyev, İ.Vəliyev, A.Xələfov, H.Həsənov və başqalarının kitab və kitabçılıq işinə dair əsərlərinin təhlili. Kitabşünaslığın komplekslik nəzəriyyəsi, yaranması, inkişafı və onun görkəmli nümayəndələri. Kitabşünaslığın tərkib hissələri, əsas elmi və xüsusi fənlər kompleksi haqqında. "Kitab - kitabçılıq işi - oxucu" komplekslik nəzəriyyəsində əsas öyrənmə və tədqiqat sahəsi kimi. XX əsrin 70-80-ci illərində komplekslik nəzəriyyəsinin daha da inkişaf etdirilməsi. Müasir dövrdə əsaslı kitabşünaslıq kateqoriyası kimi kitabın mahiyyəti, quruluşu və kommunikasiya sistemində yeri. Kitabşünaslığın funksional konsepsiyası, onun yaranması və inkişafı haqqında. Nəşrlərin tipologiyasının işlənməsinin kitabşünaslıqda nəzəri tədqiqat kimi əhəmiyyəti.

Funksional yanaşmanın nəzəri cəhətdən əsaslandırılmasında kitabşünas alimlərin xidmətləri. Funksional metod və yanaşmanın XX əsrin 60-70-ci illərində kitabşünaslığın nəzəri tədqiqatlarında əsas yer tutması. Funksional metodun inkişaf ənənəsi. Nəzəri kitabşünaslıqda aktual hesab edilən metodlar problemi sahəsində elmi nailiyyətlər və onların təhlili. Funksional

metodun istifadə edilməsinin effektivini şərtləndirən amillər. Funksional yanaşma və metod ümumi kitabşünaslığın əsas istiqaməti kimi. Funksional yanaşma kitabşünaslığın metodologiyası kimi.

Kitabın mahiyyətinin tədqiqində sistemli yanaşma və tipoloji metodun həyata keçirilməsi. Kitab sosial həqiqətin obyektiv hadisəsi və əsaslı kitabşünaslıq kateqoriyası kimi. Kitab haqqında elmin öyrənilməsində və müəyyənləşdirilməsində sistemli tipoloji konsepsiyasının yeri və əhəmiyyəti. Bu sahədə görkəmli kitabşünas alimlərin əsərləri haqqında.

2.Kitabşünaslıq və kitabçılıq işi elmi biliklər sistemi kimi

Kitabşünaslıq terminologiyası. Kitabşünaslığın obyektı. Kitabşünaslığın predmeti. Kitabşünaslığın strukturu və tərkibi. Kitabşünaslığın elmlər sisteminə yeri. Kitabşünaslıq fənləri haqqında. Kitab tarixi, kitab nəzəriyyəsi, kitab metodologiyası, kitab tipologiyası, redaktənin nəzəriyyə və təcrübəsi, mətnşünaslıq, kitab sosiologiyası, kitab sənəti, kitab mədəniyyəti, nəşriyyat işinin tarixi və nəzəriyyəsi, kitab ticarətinin nəzəriyyəsi və tarixi, kitabın iqtisadiyyatı, nəşriyyat və müəllif hüququ, bibliofiliya və s. Kitabşünaslığın metodologiyası.

Kitabşünaslığın qohum fənlərlə sərhədləri. Elmlərin qarşılıqlı əlaqəsi haqqında: kitabşünaslıq, kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, oxucuşünaslıq, informatika, sənətşünaslıq və s. kimi elm və bilik sahələrinin əlaqələrinin təhlili. Kitabşünaslığın ədəbiyyatşünaslıq, elmsünaslıq, fəlsəfə, sənətşünaslıq, sosiologiya, pedaqogika, jurnalistika və s. ilə qarşılıqlı əlaqəsi.

Kitabşünaslığın struktur hissələri və qohum fənləri: kodikologiya, arxeoqrafiya, inkunabulaşünaslıq, kitab çapı tarixi, müəllif hüququ və əlaqəli hüquqların tarixi, məcburi nüsxənin tarixi, kitab sənəti tarixi, çap məhsullarının yayılması tarixi.

4. Kitab kitabşünaslıq tədqiqatlarının obyektı kimi

Kitab anlayışının elmi tərifi, onun işlənməsinə yanaşma və ənənələr (M.Yanovski, P.Berkov, A.Barsuk, İ.Barenbaum, A.Sidorov, N.Sikorski, E.Nemirovski, A.Belovitskaya, A.Qriçixin, A.Çernyak, B.Allahverdiyev, K.Aslan və b.)

Kitab tarixinin obyektı və predmeti, dövrləşmə problemi. Kitab tarixinin müasir konsepsiyaları. Yazı və kitabın meydana gəlməsinin və inkişafının ümumi qanunauyğunluqları. Azərbaycanda və xaricdə kitabların yaranması və inkişafının əsas mərhələləri. Kitab mətnləri, mətnlərin tipləri, üslub və janr problemləri. Mətnşünaslıq və mətn nəzəriyyəsi. Kitab nəşri və çap problemləri. Kitabın əsas elementlərinin formalaşması. Kitabın konkret tarixi və müqayisəli tarixinin öyrənilməsi. Kitabın müəyyən nüsxəsinin kitabşünaslıq təhlili: məzmun xüsusiyyətləri, tərtibat məsələləri, material, yazı aləti, xətt, filiqram, şrift, yarlıq, ekslibris, avtoqraf haşiyə və i.a.

Kitabın mahiyyəti və quruluşu. Kitabın cəmiyyətdə rolu. Kitab kitabşünaslığın əsası kimi. Kitabın təyinatı və sosial funksiyaları. Kitab inkişaf edən funksional sistem kimi. Sənəd-kommunikasiya sisteminə kitabın yeri və rolu. Müasir kütləvi informasiya və təbliğat vasitələri sisteminə kitabın vəzifəsi və rolu. Ümumbəşəri və milli dəyərlərin yaradılmasında və istifadə edilməsində kitabın yeri. Kitab və oxucu münasibətləri. Oxucu və mütaliənin öyrənilməsinin kitabşünaslıq istiqaməti. Oxucu tələbatı və marağın formalaşması kitabşünaslığın mühüm problemlərindən biri kimi. Oxucu kitab və kitabçılıq işinin inkişafının əsas amillərindən biri kimi. Mütaliə mədəniyyəti və oxucu tipi anlayışı haqqında. Yaş, bilik, təhsil və peşə əlamətlərinə görə oxucu təsnifatı. Oxucu tələbatının müəyyənləşdirilməsində sosioloji tədqiqatların yeri və rolu.

Kitabşünaslıq anlayışları sistemi: "əsər", "mətn" "kontekst", "kitab", "nəşr" və s. anlayışlar haqqında. Kitabşünaslıq anlayışları sosial kommunikasiya üsulu kimi. Kitabşünaslığın "nəşr", "kitab nəşri", "kitab" anlayışlarının mahiyyəti, məzmunu və quruluşu haqqında. Kitab anlayışının kommunikasiya sisteminə yeri. Kitabın sistemləşdirilməsi problemi. Kitabın tipologiyasının xarakteristikası. Kitabın tiplərə bölünməsində, qruplaşdırılmasında, sistemləşdirilməsində kateqoriyaların: tip, növ, sinif, qrup və s. mahiyyəti, qarşılıqlı münasibətlərinin

müəyyənləşdirilməsi və əhəmiyyəti. Sistemləşdirmə mürəkkəb və dialektik proses kimi. Sistemləşdirmə kitabın tipologiyasının əsas əlamətlərini və anlayışlarını əks edən sahə kimi. Sistemləşdirmə xüsusi proses, yaxud kitabçılıq işi sahəsi kimi. Kitabın sistemləşdirilməsinin meyarı. Kitabın tiplərə bölünməsi, kitabın istehsalı yayılması və istifadə olunmasının effektiv vasitəsi kimi.

Kitabın tipologiyasının nəzəri və praktiki aspektləri. "Çap əsərləri", "sənət", "kitabın axını" və "kitab kütləsi" anlayışları haqqında. Tip əmələ gətirən əlamətlərin - məqsəd, predmet, metod, janr, sosial əhəmiyyəti və səviyyəsi, quruluşu, tələbat və s. onların əsasında tipoloji sıraların bölünməsi. Məqsəd təyinatı üzrə kitabın təsnifatı: elmi, tədris, istehsalat, rəsmi, soraq-məlumat, elmi kütləvi, kütləvi-siyasi, reklam, istehsalat təcrübi normativlər, informasiya, ədəbi-bədii və s. Kitabın əsas nəşrlərinin, başqa sözlə, kitab növlərinin və tip müxtəlifliyinin xarakteristikası, onların əlamətləri və fərqləndirici cəhətləri. Oxucunun yaş, bilik səviyyəsi və peşə mənsubiyyəti əsasında kitabın oxucu təyinatı üzrə təsnifatı. Məzmununa görə kitabın təsnifatı. Janrına görə kitab nəşrlərinin təsnifləşdirilməsi. Seriyalı nəşrlər. Onların yaranması və inkişafı. Nəşr tipləri, onların quruluşu və inkişaf xüsusiyyətləri. Dövri nəşrlər sistemi. Kitabşünaslıq dövrü mətbuatı, yaranması və inkişafı. Sistemləşdirilən obyektin həcmnin və məzmununun müəyyən edilməsi xüsusiyyəti.

Universal tipoloji model kitabın sistemləşdirilməsinin meyarı kimi. Kitabın əsaslandırılmış tipologiyası üçün sistemli meyarın əhəmiyyəti və tətbiqi. Kitabın sistemləşdirilməsi meyarları. Kitabın tipologiyasında sistemli meyarın tərkibi: məzmun və məqsəd təyinatı, oxucu təyinatı, məlumatın işarə, təbiəti, kitabın quruluşu, material konstruksiyası, dövriliyi və s. əhəmiyyəti. Kitabçılıq işinin tipoloji modelinin quruluşu. Kitabçılıq işinin sistemləşdirilməsi prosesi kitabın təsnifatının mühüm amili kimi.

Təsnifatın üç səviyyəsi: biliyin elmi və praktiki bölünməsi; fəaliyyət sahəsinin elmi və praktiki bölünməsi; bilik və fəaliyyət sahəsi üçün kitabın istehsalı, yayılması, bölgüsü və əhəmiyyəti.

Ayrı-ayrı elm sahələri üzrə kitabın sistemləşdirilməsinin xüsusiyyətləri. Ayrı-ayrı elm sahələrinin tipologiyasını müəyyənləşdirən kompleks meyarların əlamətləri və tərkib hissələri haqqında. Ayrı-ayrı sahələrdə məzmun, məqsəd və oxucu təyinatı, janr, sosial əhəmiyyət, sosial səviyyə, zaman, məkan, material, konstruksiya, tələbat və s. sistemləşdirmənin obyektini kimi. Sosial təyinatına görə kitabın yayılmasının hərtərəfli təşkili, ayrı-ayrı elm sahələrinin meyarlarına, kateqoriyalarına sistemli yanaşmanın mahiyyəti haqqında. Əsas sahələrdə praktika, dərkətmə, idarəetmə, ünsiyyətin qarşılıqlı vəhdəti haqqında ayrı-ayrı elm sahələri üzrə kitabçılıq işinin sistemləşdirilməsi meyarları, informasiya ünsiyyət üsulunun ümumi və fərqli cəhətləri. Kitabşünaslığın elmi fənn kimi kitabın tipologiyasının effektivliyi və daha da təkmilləşdirilməsi kitabşünaslığın müasir problemi kimi.

Kitabın material konstruksiyası. Onun hissə və sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsi problemi. Kitabın konstruktiv sistemləri: blok, dəftər, cild, titul, forzas, frontispis və b. Kitab sahəsinin elementləri: sahə, format, abzas, boşluq, kolontitul və b.

Kitabın poliqrafik icrası. Mətn və illüstrasiyaların hazırlanması, yığı, orjinal-maket, bükmə, tikmə, kitab bağlama, komplektləşdirmə, cildləmə və s. Format, kağız, boyalar, materiallar.

Kitabın tərtibatı. Kitabın arxitektonikası və onun elementləri. Şrift, qarnitur, keql, kompozisiya, illüstrasiya, qrafika, qravüra, litoqrafiya, reproduksiya, ornament, kitabın bədii tərtibatı və s.

Kitabın soraq-məlumat aparatı. Əsas və köməkçi mətnlər.

Mündəricat, məzmun, rubrikasiya, ön söz, giriş məqaləsi, son söz. Qeyd, şərhlər, istinad, siyahı, külliyyat, göstəricilər və s.

Kitabın ictimai əhəmiyyəti. Kitab dövrün sənədi kimi. Kitabın ictimai funksiyaları. Ümumbəşəri mədəniyyət sistemində kitabın yeri, rolu və əhəmiyyəti. Kitab mədəniyyət amili kimi. Mədəni dəyərlərin formalaşmasında kitabın rolu. Kitab və ədəbiyyat. Onların qarşılıqlı əlaqəsi problemi.

Kitab və kütləvi kommunikasiya vasitələri. Kitabşünaslıqda informasiya istiqamətinin formalaşması. Bu sahənin görkəmli alimlərinin əsərləri haqqında. Kitab və kütləvi kommunikasiya vasitələrinin qarşılıqlı əlaqəsi problemi.

Əlyazma, çap və elektron kitabların qarşılıqlı əlaqəsi problemi və inkişafı məsələləri. Elektron kitab

(nəşr) kitabşünaslığın obyektı kimi. Elektron nəşrlərin tipologiyası problemi. Müasir dövrdə ənənəvi və elektron kitabların funksiyalarının yenidən bölüşdürülməsi. Ənənəvi kitabların buraxılış və yayılmasına informasiya texnologiyalarının tətbiq edilməsi problemi. Elektron nəşriyyatların yaradılması və fəaliyyət istiqamətləri.

4.1. Kitab nəşrinin əsasları.

Redaktənin nəzəriyyə və təcrübəsi kitabşünaslığın əsas sahələrindən biri kimi

Kitab nəşri və onun texnoloji strukturu. Yeni tipli kitab anlayışı. Kitabın məzmun və formaca təkmilləşdirilməsi. Yeni poliqrafiya texnologiyaları və kitab işinin inkişaf perspektivləri. Kitabın daxili və xarici strukturundakı yeniliklər və təkmilləşdirmə formaları. Kitab mətninin təşkili. Elmi bədii təfəkkürün yazıya çevrilməsi. Yazılı mətnin formalaşması və kitaba çevrilməsi prosesi. Müəllif ideyası və onun kitabda təzahürü. Əlyazmaların meydana gəlməsi, strukturu və təkmilləşmə yolları. Əlyazmaların kitaba çevrilmə prosesi. Redaktorun müəlliflə işi. Nəşriyyat mərhələləri və redaktə prosesi.

Redaktənin nəzəri əsasları və təcrübə problemlərinin öyrənilməsi. Redaktə işinin dünya təcrübəsi. Azərbaycanın klassik redaktorlarından Həsən bəy Zərdabi, Cəlil Məmmədquluzadə, Nəriman Nərimanov, Üzeyir Hacıbəyli və başqalarının təcrübələrinin elmi ümumiləşdirilməsi və öyrənilməsi.

Redaktənin metodları. Kitabın məzmun quruluşu. Rubrikasiya və onun sistemi. Redaktənin prinsiplərinin formalaşması və əsas funksiyaları. Kitabın kompozisiyası anlayışı və onun üzərində aparılan təkmilləşdirmə işləri. Redaktənin məntiqi əsasları. Mətn nəzəriyyəsi və redaktə problemi. Ayrı-ayrı ədəbiyyat növləri və onların redaktəsinin xüsusiyyətləri. Kitab növlərinə və tiplərinə görə redaktə işinin effektivliyi. Əsərin dil və üslubu üzərində iş. Kitabın fakt tutumu.

Kitab nəşri və redaktə işində mövcud nəşriyyatların təcrübəsinin öyrənilməsi. Redaktə işinin elmi-nəzəri baxımdan təhlili. Ə.Mirəhmədov, T.Rüstəmov, İ.Vəliyev, K.Aslan və başqalarının redaktorluq fəaliyyəti. Bu sahədə proqram və dərsliklərin yazılması.

4.2. Kitabçılıq işi kitabşünaslıq tədqiqatlarının obyektı kimi

Kitabçılıq işinin əsas komponentləri və onların elmi tədqiqat problemləri. Nəşriyyat işi. Nəşriyyat işinin tarixi və nəzəriyyəsi. Redaktənin nəzəriyyəsi və praktikası. Nəşriyyat işində planlaşdırma və proqnozlaşdırmanın (öncəgörmənin) problemləri. Nəşrlərin xarakterinin, həcmnin, tiraj və qiymətinin təyin edilməsi. Kitab nəşrinin iqtisadiyyatı. Kitabın dizaynı.

Poliqrafiya işi. Məqsəd və oxucu təyinatına, tələbatına uyğun olaraq kitabın zahiri və daxili tərtibatı. Əsas poliqrafiya prosesləri. Kitab ticarəti işi. Kitab ticarətinin nəşriyyat işi ilə əlaqəsi. Kitab ticarətinin funksiyaları. Kitab ticarətinin nəzəriyyəsi kitabşünaslığın ayrılmaz hissəsi kimi. Alıcı və oxucu problemi. Kitab ticarətinin təşkili texnologiyası. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində kitab. Kitab nəşrinin kitabxana işi ilə əlaqəsi.

Kitab və mətbuat statistikasını. Kitab statistikasının nəzəriyyəsi və tarixi. Kitab və mətbuat statistikasının mənbələri və əsas vəzifələri. Kitab və mətbuat statistikasının nəzəriyyə və təcrübəsində müəyyən rol oynayan elmi idarə və müəsisələr haqqında. Kitab nəşri işinin inkişafına kitab statistikasının təsiri. Beynəlxalq kitab (çap) statistikasını. Statistik məcmuələr haqqında.

4.3. Ölkədə kitabşünaslıq tədqiqatlarının təşkili

Azərbaycanda və xarici ölkələrdə kitabşünaslıq cəmiyyətləri və mərkəzləri. Azərbaycanda və xarici ölkələrdə kitabşünaslığın tarixi, nəzəri və metodoloji problemlərinin işlənməsində əlaqədar universitetlərin xüsusi kafedralarının onların rolu.

Müasir kitabşünaslıq tədqiqatlarında və elmi kitabşünas kadrların hazırlanmasında Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının,

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun, M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının rolu. Onların tədqiqat istiqamətləri və problematikası, müasir kitabşünaslıq konsepsiyalarının formalaşmasında əhəmiyyəti. Ali peşə təhsili çərçivəsində bakalaviat və magistratura pillələrində kitabşünas kadrların hazırlanması. Elmi kadrların hazırlanmasında dissertantura və doktorantura mərhələləri.

Kitabşünaslıq problemləri üzrə elmi nəşrlər və kitabşünaslıq tədqiqatlarının inkişafında onların rolu. Dövri kitabşünaslıq mətbuatı: "Kitab: tədqiqat və materiallar", "Poliqrafçı və redaktor", "Kitabçılıq işi", "Kitab biznesi", "Kitab icmalı", "Poliqrafiya" və s. BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin "Elmi əsərləri", "Kitabxanaşünaslıq və informasiya", "Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi", "Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya", "Kitabşünaslıq və redaktor sənəti" elmi-nəzəri jurnalları. BDU-nun "Dil və ədəbiyyat" jurnalı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasının, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun "Elmi əsərləri", M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının "Elmi əsərləri". Kitabşünaslıq problemlərinin qarşıya qoyulması və işlənməsində bu nəşrlərin işinin qiymətləndirilməsi.

Kitabşünaslıq ədəbiyyatının nəşri: monoqrafiyalar, məqalələr toplusu, dərslik və dərs vəsaitləri, ensiklopediyalar, lüğətlər, normativ sənədlər və s. Onların kitabşünaslıq tədqiqatlarında əhəmiyyəti. Beynəlxalq kitabşünaslıq konfransları və onların Azərbaycanda kitabşünaslıq fikrinin inkişafında rolu. Beynəlxalq kitabşünaslıq əlaqələri kitabşünaslıq tədqiqatlarının səviyyəsini qaldırmağın əsas amili kimi. BDU-nun Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrası Azərbaycan kitabşünaslığının elmi mərkəzi kimi. Müasir dövrdə kitabşünaslığın, nəşriyyat işinin və redaktənin tarixi, formalaşması və inkişafı ilə bağlı Knyaz Aslan, Ələmdar Bayramov, Nailə Mehrəliyeva, Rasim Süleymanov, Leyla Abasova və başqa mütəxəssislərin elmi araşdırmaları.

YOXLAMA SUALLARI

1. Kitabşünaslığın tarixşünaslığı.
2. Kitab və kitab işi haqqında kompleks elm kimi kitabşünaslığın öyrənilməsi.
3. Orta əsrlərdə Azərbaycanda kitabçılıq işinin inkişafına dair fikir və mülahizələr.
4. Kitabşünaslığın tərkib hissələri.
5. Kitabşünaslığın obyektı və predmeti.
6. Kitabşünaslığın elmlər sistemində yeri.
7. Kitabşünaslığın strukturu və tərkibi.
8. Kitabın sosial əhəmiyyəti.
9. Kitabşünaslığın yaranması və inkişafı.
10. Kitabşünaslıq və kitabçılıq işi elmi biliklər sistemi kimi.
11. Redaktənin nəzəriyyə və təcrübəsi kitabşünaslığın əsas sahələrindən biri kimi.
12. Elektron nəşrlər və elektron nəşriyyatlar haqqında.
13. Kitabşünaslıq problemləri üzrə elmi nəşrlər və dövri kitabşünaslıq mətbuatı.
14. Azərbaycan Respublikasının nəşriyyat sistemi.
15. Müasir kitabşünaslıq tədqiqatlarında və elmi kitabşünas kadrların hazırlanmasında aparıcı elmi təşkilat və müəsisələrin rolu.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan dilində

1. Allahverdiyev B. Kitabşünaslığın əsasları: Monoqrafiya. - Bakı: UniPrint, 2011, 446 s.
2. Allahverdiyev B. Ümumi kitab tarixi. - Bakı: "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi, 2003, 384 s.
3. Allahverdiyev B., Məmmədzadə R. Müasir mərhələdə kitab ticarətinin təşkili. - Bakı: Gənclik, 1996, 225 s.
4. Allahverdiyev B. Kitabın tipologiyası. Monoqrafiya. - Bakı: ÇapArt Nəşriyyat Evi, 2017, 578 s.

5. Allahverdiyev B., Abasova L. Mətn nəzəriyyəsi: Dərs vəsaiti. - Bakı: ÇapArt, 2018, 200 s.
6. Aslan K. Qədim və orta əsrlər dünyası kitabxanaları: Dərs vəsaiti. - Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2011, 416 s.
7. Aslan K. Dünya kitabxanalarının tarixi: Dərs vəsaiti. - Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı. 2010, 448 s.
8. Aslan K. Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu: Monoqrafiya. - Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2008, 324 s.
9. Aslan K., Süleymanov R. Azərbaycan kitabşünaslığı: Dərs vəsaiti. - Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2015, 196 s.
10. Aslan K., Tahirqızı Ş., Mehraliyeva N. Nəşriyyat işi və redaktə məsələləri: Kitabçılıq işi; Redaktor sənəti; Tərcümə nəşrləri. Tədris-metodik vəsait. - Bakı: "Müəllim" nəşriyyatı, 2018, 384 s.
11. Azərbaycan kitabı (Bibliografiya): 3 cildə. C.1 (1780-1920) / Tərt. ed. Ə.Əliyev; Red. hey. H.Araslı, Ə.Mirəhmədov, M.Sultanov. - Bakı: Azərbaycan Kitab Palatası, 1963, 220 s.
12. Azərbaycan kitabı (Bibliografiya): 3 cildə. C.2 (1920-1940). I kitab / Tərt. ed.: B.C.Mirzəyeva, M.Ə.Zabalova, N.A.İsmayılova; Red. hey. H.Araslı, Ə.Mirəhmədov. - Bakı: Yazıçı, 1982, 746 s.
13. Azərbaycanda nəşriyyat işi. - Bakı: "Yeni Nəsil", 2000, 126 s.
14. Abasova L. Boz Oğuz nəşriyyatının yaranması və fəaliyyəti: Monoqrafiya. - Bakı: Aspoliqraf, 2018, 192 s.
15. Abasova L. Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatının yaranması və fəaliyyəti. Monoqrafiya. Bakı: "Təhsil", 2020, 352 s.
16. Axundov B., Mahmudov M. Nəşriyyat işinin əsasları. - Bakı: Aspoliqraf, 2006, 224 s.
17. Bayramov Ə. Azərbaycanda özəl nəşriyyat sistemi // Filologiya Məsələləri, 2014, № 1, s. 430-434.
18. Bayramov Ə. Azərbaycanda kitab yayımının ümumi məsələləri // Dil və Ədəbiyyat, 2014, №1(89), s. 307-308.
19. Bayramov Ə. Nəşriyyatların struktur quruluşu// Kitabxanaşünaslıq və İnformasiya, 2014, №1(13), s. 72-77.
20. Bayramov Ə. Müasir nəşriyyat sistemində elektron nəşr texnologiyalarının yeri// Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi, 2014, №1, s.34-38.
21. Həsənov H. Azərbaycan kitabının inkişaf mərhələləri. - Bakı: Azərənşr, 1989, 253 s.
22. Ələsgərova İ. Kitabın bədii və texniki tərtibatı: Monoqrafiya. - Bakı: Azərbaycan, 2015, 248 s.
23. Qəhrəmanov C. Orta əsr Azərbaycan kitab mədəniyyəti.- Bakı: İşiq, 1991, 35 s.
24. Quliyeva S. Azərbaycan soraq-məlumat ədəbiyyatı. - Bakı: Təhsil, 2006, 176 s.
25. Mirəhmədov Ə., Həsənov H. Sovet Azərbaycanın kitab mədəniyyəti: kütləvi oçerk. - Bakı: Azərənşr, 1975, 82 s.
26. Nəşriyyat işi. - Bakı: "Yeni Nəsil" Jurnalistlər birliyi, 2001, 218 s.
27. Şərifli K. Mətnşünaslıq (VII-XIX əsr yazılı abidələri əsasında). - Bakı: "Tural-Ə" NPM, 2001, 251 s.
28. Şərifli K. Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadə. - Bakı: Nurlan, 2002, 159 s.
29. Şərifli K. Mətnşünaslığın əsasları. - Bakı: Nurlan, 2003, 307 s.
30. Süleymanov R. Azərbaycanda rus bədii ədəbiyyatının nəşri 1920-1970-ci illər: Monoqrafiya / Elmi redaktoru: Aqil Hacıyev; red. Knyaz Aslan. - Bakı: Çap. Art nəşriyyatı: 2015, 320 s.
31. Süleymanov R. Ulu öndər Heydər Əliyev və Azərbaycanın kitab mədəniyyəti: Monoqrafiya / Redaktoru: Knyaz Aslan; rəyçi Kərim Tahirov. - Bakı: "Ləman" Nəşriyyat-Poliqrafiya MMC, 2020, 360 s.
32. Umudlu İ. Kitab nəşri bu gün.- Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2004, 321 s.
33. Vəliyev İ. Ədəbi-bədii və uşaq kitablarının redaktəsi.- Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, 2002, 200 s.
34. Vəliyev İ. Redaksiya-nəşriyyat işinin əsasları.- Bakı: Günəş, 2004.- s. 140 s.
35. Vəliyev İ. Redaktənin əsasları: nəzəriyyə və təcrübə.-Bakı: Günəş, 2009, 399 s.

35. Zəkiyev İ. Azərbaycan kitabının inkişaf yolu (Qədim dövrdən XIX əsrin sonuna qədər), Bakı, "Azərbaycan Ensiklopediyası" Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyi, 2000, 388 s.

Rus dilində

36. Агаев В.Н. Электронная: новое средство социальной коммуникации.-М.: Мир книги, 1997. -230 с.

37. Алексеева М.И., Барышева О.В., Гиляревский Р.С. Электронная книга. Взгляд в будущее / Мос. гос. Ун-т им. М.В. Ломоносов. Ф-т журналистики. Каф. рнд-изд. Дела и информатики.- М., 2000. - 44 с.

38. Беловицкая А.А. Книговедение. Общее книговедение: Учебник / А.А. Беловицкая; Моск. гос. ун-т печати. - Москва: МГУП, 2007, 393 с.

39. Книга: Энциклопедия / И.Е.Баренбаум, А.А.Беловицкая, А.А.Говоров и др. - Москва: Большая российская энциклопедия, 1998, 524 с.

40. Редактирование // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. - Интелвак: Институт научной информации по общественным наукам РАН, 2001, 1596 с.

41. Редакторская подготовка изданий: Учебник / Антонова С.Г., Васильев В.И., Жарков И.А., Коланькова О.В., Ленский Б.В., Рябинина Н.З., Соловьев В.И. - Москва: Издательство МГУП, 2002, 468 с.

42. Рубакин Н.А. Библиологическая психология - М.: Академический Проект; Трикста, 2006.- 800 с.